سِنڌوُ پارتي

درجو اَٺون

سِنڌِي

درجو اَٺون سنڌي

سکڻ سيکارڻ جي پرڪريا

سڪندڙن کي ٻن يا گروپس / اَڪيلي ۾ وجهه ڏنا وڃن ۽ همٿايو ته...

- گهر، پسگردائيءَ ۾ آزمودو آيل، ڏنل گهٽنائن، قصن بابت ڪلاس ۾ بحث مباحثو ڪرائي. پنهنجا ويچار ٻڌائڻ جو موقعو ڏيو.
- اَخبارون، مخزن، ۽ ٻيا ساهتيه جا ڪتاب پڙهڻ لاءِ اُتساهه ڏياريو ۽ پڙهيل ڳالهين جهڙوڪ راندين، ميلن ۽ منورنجن، وڳيان بابت ٻڌائڻ لاءِ همٿايو.
- گيت بيت سُرتال سان ٻڌائڻ لاءِ پاڻ ڳائي يا سي. ڊي دواران ٻڌڻ جو موقعو ميسر ڪري ڏيو ۽ ڪين کو وشيه ڏيئي ننڍا گيت، ڪويتائون پنهنجي ڪلپنا سان ٺاهي ٻڌائڻ لاءِ چئو.
- ناٽڪ ۾ الڳ الڳ ڪردار ڏيئي اَداڪاري ڪري ناٽڪ پيش ڪرڻ جو موقعو ڏيو.
- کو وشيه ڏيئي اُن تي خط، ننڍا مضمون آکاڻي پنهنجا ويچار ٻڌائڻ يا لکڻ لاءِ ڏيو.
- ڪنهن ڳالهه جي شروعات ڪري، يا ڪي ڪردار ڏيئي آکاڻي، قصو، گهٽنا، گفتگو لکڻ لاءِ ڏيو.
- ٻڌل، پڙهيل لفظن کي سمجهڻ لاءِ ڊڪشنريءَ جو اُپيوگ ڪرڻ لاءِ همٿايو. اُهي لفظ روز مرهه جي ڳالهائڻ ۾ نهڪندڙ نموني ڪتب آڻين اَهڙا عمدا مثال ڏيو.
- ڀاشا جي ليکن کي وڌيڪ عمدو بڻائڻ لاءِ اِصطلاح، چوڻيون ڪم آڻڻ لاءِ سُجهايو.
- ڀاشا جي الڳ الڳ جيئن صفت، اِسم، ضمير، فعل حرف جر، حرف جملو، ساڳي معني وارا لفظ، هم آوازي لفظ وغيره سمجهائي اُپيوگ ڪرڻ لاءِ عمدا مثال ڏيو.
- اَهڙا قصا ۽ ڪهاڻيون، آکاڻيون پڙهڻ لاءِ همٿايو يا ٻڌايو جنهن سان ديش پريم جي ڀاونا، فرض، وڏن سان فضيلت پريو ورتاءُ، اِنتظام ۽ الڳ الڳ ڀاونائن کي سمجهڻ وغيره جهڙا ملهه وڏي سگهن.
- ڪلاس ۾ درسي ڪتاب يا ٻين ڪن ڪتابن مان کو مذڪور صحيح رفتار سان، سمجهي ڪري پڙهڻ جو موقعو ڏيو.
- اِنٽرنيٽ / يوٽيوب ذريعي ڄاڻ حاصل ڪرڻ جو موقعو ميسر ڪري ڏيو.

علمي حاصلات

سکندڙ:

- 08.LQ.01 گهر، پسگردائيءَ، سماج ۽ ڪلاس ۽ غيرروايتي ۽ روايتي نموني الڳ الڳ وشين جي گفتگو بحث مباحثي ۾ پنهنجا ويچار پختائيءَ سان رکيتو.
- 08.LQ.02 گيت، بيت، گروپ گيت لئه تال ۽ سُر ۾ ڳائي ٿو.
- 08.LQ.03 پنهنجي ڪلپنا سان ڪنهن وشيه تي ڪويتا، مضمون خط، آکاڻي پنهنجن لفظن ۾ لکي ٿو.
- 08.LQ.04 ساهتيه جا جدا جدا روپ پڙهي اُنکي سمجهي اُن سان پنهنجا آزمودا، ويچار پنهنجن لفظن ۾ ٻڌائي ٿو.
- 08.LQ.05 درسي ڪتاب يا ٻيا ساهتيه جا ڪتاب، اَخبارون پڙهڻ وقت ايندڙ نون لفظن / ڏکين لفظن کي سمجهڻ لاءِ ڊڪشنريءَ جون اِستعمال ڪريتو. اُهي نوان لفظ پنهنجي روزمرهه جي ڳالهائڻ ۾ حالتن موجب نهڪندڙ نموني ڪتب آڻي ٿو.
- 08.LQ.06 الڳ الڳ مشغولين، چٽاڀيٽين جهڙوڪ ڀاشا جي راندين، گيت، بيت ٻڌائڻ، گفتگو، ناٽڪن، مضمون لکڻ، تقريرون وغيره ۾ چاهه سان ڀهرو وٺي ٿو.
- 08.LQ.07 الڳ الڳ ليکن ۾ ڀاشا جون چوڻيون ۽ اصطلاح سمجهي ڪم آڻي ٻوليءَ جي سونهن وڌائي ٿو.
- 08.LQ.08 سماج ۾ گهٽجندڙ، ٿيندڙ واقعن، قصن مسئلن کان واقف رهيتو ۽ اُن لاءِ پنهنجا رايا ڏئي ٿو.
- 08.LQ.09 گهٽنائن جي سلسلي، ناٽڪ جي ڪردارن، آکاڻين جي سکيا بابت ٻڌائي ٿو.
- 08.LQ.10 ديش لاءِ پريم، وڏن سان عزت پريو ورتاءُ فضيلت، اِنتظام، جهڙا ملهه ورتائي ٿو.
- 08.LQ.11 الڳ الڳ ڀاونائن کي سمجهي ٿو ۽ اُن جو واڌارو ڪئي ٿو.
- 08.LQ.12 ڏنل مذڪور تي سوال پُڇي سگهن ٿا ۽ سوالن جا جواب ڏيئي سگهن ٿا.
- 08.LQ.13 ڏنل / اَڻ سڃاتل مذڪور صحيح لحظي، صحيح رفتار ۽ صحيح اُچار سان بيهڪن جي نشانين موجب پڙهن ٿا.
- 08.LQ.14 اِنٽرنيٽ / يوٽيوب ذريعي ڪنهن به وشيه تي ڄاڻ حاصل ڪري سگهي ٿو.

سرڪاري فيصلو نمبر: اڀياس ٢١١٦ (پر.ڪر ٤٣/ ١٦) ايس.ڊي.٤، تاريخ ١٦.٤.٢٥ موجب اسٽاپت ڪيل ڪو آرڊينيٽنگ ڪاميٽيءَ جي تاريخ ١٧.١٢.٢٩ جي ميٽنگ ۾ هن درسي ڪتاب کي سنہ ١٩-٢٠١٨ کان مختصر طور منظوري ڏني ويئي آهي.

سِنڌُو پارتي

درجو اَٺون

سِنڌِي

٢٠١٨

مهاراشٽر راجيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي
و اَڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي.

پنهنجي سمارٽ فون ۾ DIKSHA APP ذريعي درسي ڪتاب جي پهرين صفحي واري Q.R. Code ذريعي Digital درسي ڪتاب ۽ هرهڪ سبق ۾ آيل Q.R. Code ذريعي ان سبق بابت پڙهڻ / پڙهائڻ لاءِ ڪارائتيون لنڪس ملنديون.

LHI7L3

چاپو پهريون : ٢٠١٨
سڌاريل ڇاپو : ٢٠١٩

© مهاراشٽر راجيه پاٺيه پُستڪ نرمتي و اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي-٤١١٠٠٤
مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي و ابياس ڪرم سنشوڌن منڊل، وٽ هن ڪتاب جا سڀ حق واسطا محفوظ آهن. هن ڪتاب جو ڪوبه ٽڪر ڊائريڪٽر، مهاراشٽر راجيه پاٺيه پُستڪ منڊل جي لکيل اِجازت کان سواءِ ڪٿي نقل نه ڪجي.

مکيه ڪوآرڊنيٽر		شريمتي پراچي رويندر ساني
سنڌي ڀاشا سمتي ۽ اَڀياس گٽ سمتي	:	ڊاڪٽر ديال 'آشا' سياپتي شري اَشوڪ ڪملداس مکتا ميمبر شريمتي ميران مهيش گدواڻي ميمبر شري وجيه راجڪمار منگلاڻي ميمبر شري گووردن شرما 'گهايل' ميمبر شريمتي راجيشري جيتانند ٽيڪچنداڻي ميمبر شريمتي ڪاجل اَنيل رامچنداڻي ميمبر شريمتي وندنا راموڻاڻي (نيند ڏنل ميمبر
سنيوجڪ	:	شريمتي ڪيتڪي جاني (اِنچارج وشيش اَڌڪاري سنڌي)
سنيوجڪ سهايڪ	:	شريمتي گيتا گڻيش ٺاڪر (ڪاپي رائيٽر، سنڌي)
ٽائيپ سيٽنگ	:	ڪرشنا اِنٽرپرائيز، ڪئمپ، پوني اَنيتا ماکيجا، جانکي موٽواڻي
چترڪار	:	شري يوُجِين جوسِف
نرمتي	:	شري سچيتانند آڦڙي (مکيه نرمتي آفيسر) شري سنديپ آجگانوڪر (نرمتي اَڌڪاري)
پرڪاشڪ	:	شري وويڪ اُتم گوساوي، پاٺيه پُستڪ نرمتي منڊل، پرڀادیوي، ممبئي - ٢٥.
ڪاغذ	:	٧٠ جي. ايس. ايم. ڪريم وو
پرنٽنگ آرڊر	:	N/PB/2019-20/Qty-1000
ڇاپيندڙ	:	M/s Sohail Ent., Thane

ڀارت جو سنوڌان

ديباچو

اسين ڀارت جا لوڪ، ڀارت کي هڪُ مڪمل طور خودمُختيار سماجوادي سَرو ڌرم ۽ سم-ڀاوَ وارو لوڪشاهي گڻراجيہ بڻائڻ لاءِ گنڀيرتا سان فيصلو ڪري ۽ انهيءَ جي سڀني ناگرڪن کي :

سماجڪ، آرٿڪ ۽ راڄنيتڪ نياءُ، ويچار، اظهار، وشواس، شرڌا ۽ اُپاسنا جي آزادي؛ درجي ۽ موقعي جي سمانتا؛ خاطريءَ سان حاصل ڪرائڻ ۽ اُنهن سڀني ۾ شخصي سؤمان ۽ راشٽر جي ايڪتا توڙي اکنڊتا جي خاطري ڏيندڙ ڀائيچارو وڌائڻ لاءِ.

اسان جي هن سنوڌان سڀا ۾ اڄ تاريخ ڇويهين نومبر، ١٩٤٩ جي ڏينهن، هن ذريعي هيءُ سنوڌان سويڪار ڪري، اُن کي قانون جي روپ ۾ پاڻ کي ارپڻ ڪريون ٿا.

راشٽر گيت

جَنَ گَڻَ مَنَ اَڌيِنايَڪ جَيَہ هي،
ڀارَتَ ڀاگِيہ وڌاتا
پَنجابَ، سِنڌ، گُجراتَ، مَرانا،
دراوڙَ، اُتڪَلَ، بَنگَ،
وِنڌيَہ، هِماچَلَ، يَمُنا، گَنگا،
اُڇَڇَلَ، جل ڌِ تَرَنگَ،
تَوَ شُڀَ نامي جاگي،
تَوَ شُڀَ آشيس ماگي،
گاهي تَوَ جَيَہ - گاٿا،
جَنَ گَڻَ - مَنگَلَ دايَڪ جَيَہ هي
ڀارت ڀاگِيَہ وڌاتا،
جَيَہ هي، جَيَہ هي، جَيَہ هي،
جَيَہ جَيَہ جَيَہ جَيَہ هي،

پرتِگيا

’ڀارت منهنجو ديش آهي. سڀ ڀارتواسي منهنجا ڀائر ۽ ڀينر آهن.

مونکي پنهنجي ديش لاءِ پيار آهي ۽ مونکي ان جي شاندار ۽ طرح طرح جي ورثي تي گوُرو آهي. مان سدائين ان جي لائق ٿيڻ جو جتن ڪندو رهندس.

مان پنهنجن مٽن مائٽن، اُستادن ۽ سڀني بزرگن جو سنمان ڪندس ۽ هر ڪنهن سان فضيلت ڀريو ورتاءُ ڪندس .

مان پرتگيا ٿو ڪريان تہ مان پنهنجي ديش ۽ ديشواسين سان سچو ٿي رهندس. انهن جي ڪلياڻ ۽ آسودگيءَ ۾ ئي منهنجو سک سمايل آهي.‘

پرستاونا

پيارا شاگرد دوستو،

توهان سڀني جو درجي اَٺين ۾ سواڳت آهي. هن ڪان اڳ واري درجي ۾ به توهان سنڌو ڀارتي ڪتاب پڙهيو آهي. درجي اَٺين جو هي درسي ڪتاب اوهانجي هٿن ۾ ڏيندي اسان ڪي بيحد خوشي ٿي رهي آهي.

دوستو، سنڌي ٻولي سڀني نموني ڳالهائڻ ٻولهائڻ اَچڻ لاءِ اوهانجو لفظن جو خزانو چڱو هجي، اُن لاءِ هن درسي ڪتاب جون آکاڻيون،گفتگو، سبق، ڪوتائون گيت پڙهي نوان نوان لفظ، اِصطلاح، چوڻيون سکڻ لاءِ ملنديون. اَسان ڪي اِئين ٿو لڳي ته هي ڪتاب پڙهي توهانجو ماتر ڀاشا لاءِ پيار وڌي.

توهانکي وٽي اِن لاءِ درسي ڪتاب ۾ لفظن جي راند، ڳجهارت، مات ۾ پڙهو، پاڻ ڪريان- پاڻ سکان، چتر جاچيو، ٻڌايو، جملا بدلائي لکو. اَهڙي نموني جون اَنيڪ مشغوليون ڏنيون آهن. ساڳي نموني وياڪرڻ جا الڳ الڳ روپ سؤلي نموني ڏنا ويا آهن. اِن ڪان سواءِ نئين نموني جي بدلاءُ موجب ڳالهائڻ ۽ لکڻ جو موقعو مليل آهي. توهان ڪي موبائيل، ڪامپيوٽر سؤلائيءَ سان واپرائڻ اَچي ٿو. هن تڪنيڪ جو اڀياس ۾ اُپيوگ ٿئي، اُن نظريي سان ڪجهه مشغوليون ڏنل آهن. وڌيڪ ڄاڻ لاءِ اَئپ وسيلي ڪيو آر ڪوڊ ذريعي هرهڪ سبق جي وڌيڪ ڄاڻ ملندي. اُن جو توهان ڪي اَڀياس لاءِ اُپيوگ ٿيندو. سنڌي ڀاشا سکڻ وقت اُن مان ڪجهه سکڻ، سماجڪ مسئلا سمجهڻ ۽ اُهي حل ڪرڻ لاءِ اُڻ تڻ هجي. اِهو به اَهميت وارو آهي. اِن نظريي سان درسي ڪتاب ۾ آيل سبق، مشغولي ۽ اَڀياس جو ويچار ڪريو.

هي درسي ڪتاب توهان ڪي وڻيو چا، اِهو اَسان ڪي ٻڌائيندا. توهان سڀني ڪي شڀ ڪامنائون.

(ڊاڪٽر سُنيل مگر)

سنچالڪ

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پُستڪ نرمتي وَ

اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي.

پڻي:

تاريخ ١٨ اَپريل ٢٠١٨، اَڪڻ ٽيج

ڀارتيه سوريه تاريخ : ٨ ويساک ١٩٣٩

فهرست

نمبر	سبق / بيت	ليکڪ / شاعر	صفحو
.١	پرارٿنا (بيت)	پرسرام ’ضيا‘	1
.٢	پڇتاءُ	لعل هوتچنداڻي ’لاچار‘	4
.٣	ڪڇٽي	-----	9
.۴	گيت	ڪيمن مولاڻي	14
.۵	تعليم ئي سچي دولت آهي	سمپادڪ منڊل	18
.٦	سچو ڌرم	واشديو	22
.٧	منهنجو وطن	هوندراج ’دکايل‘	25
.٨	هميشه سٺو سوچجي	سمپادڪ منڊل	29
.٩	پنجڪڙا (بيت)	گووردن شرما، ’گهايل‘	34
.١٠	اَڪبر بيربل	اجيه شنڪر لعل شوناڻي	37
.١١	زندگي (بيت)	ريکا سچديو پوهاڻي	40
.١٢	سچائي جو انعام	-----	42
.١٣	گُل ڪلايون اَڱڻ ۾ (بيت)	نندلعل راجپال ’نردوش‘	45

١. پرارٿنا

ٻُڌو. ڳايو.

تو بَخشيون اَسان کي، لکين نعمتون،
ديا سان اُنهن ۾، تون وِجهہ بَرِڪتون.
سٺيون عادتون ڏي، سٺيون خصلتون،
تہ پنهنجون سُڌاريون اَسين حالتون.
دَيالو اَسان تي، اِها ڪَرِ دَيا،
چَپَنِ تي رِهي تنهنجو نالَو سَدا.
ڪنن سان ٻُڌون، تنهنجي هردم ثنا،
اَکين سان ڏسون شان تنهنجو پيا.
نمسڪار توکي هميشهہ ڪريوُن،
۽ سِرُ تنهنجي چرنن ۾ هردم ڌريون.

نوان لفظ:

بخشيون= ڏنيون
خصلتون = خوبيون
شان = دَبِدَبو جلوو.
نعمتون = وردان
سَدا = سدائين
برڪت = واڌارو
ثنا = ساراهہ

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) شاعر ڇا ۾ برڪتون وجھڻ لاءِ چوي ٿو؟

٢) پنهنجون حالتون سُڌارڻ لاءِ ايشور کان ڇا گھريو ويو آهي؟

٣) ڇَپَنِ تي ڪنهنجو نالو رَهڻ لاءِ چيل آهي؟

سوال ٢: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) شاعِرُ ڪَنَنِ ۽ اکين لاءِ ڇا ٿو چوي؟

٢) 'پرارٿنا' بيت جو سارُ لکو.

سوال ٣: خال ڀريو.

١) تو بخشيون اَسان کي .... نعمتون.

٢) ديالو اَسان تي اِها ڪَرِ ....

٣) .... توکي هميشهه ڪريون.

سوال ٤: بيت جي آڌار تي سِٽُون پوريون ڪريون.

١) سٺيون عادتون .... اَسين حالتون.

٢) ڪَنن سان .... تنهنجو ڀيا.

پورڪ اَڀياس

(ا) شعر بند تي عملي ڪم

سٺيون عادتون .... شان تنهنجو ڀيا.

ڇوڪنڊن ۾ ڏنل لفظن جا ساڳيءَ معنيٰ وارا لفظ لکو.

سدا	اَکين

(i) 'هردم' لفظ جا اَکر ڪم آڻي، نوان لفظ تيار ڪريو:-

١) .... (هميشهه)

٢) .... (ساهُه)

٣) .... (ساڳيو)

٤) .... (ڳني)

(٢) هيٺ ڏنل بيان لاءِ 'سٺي عادت' يا 'خراب عادت' برئڪيٽ ۾ لکو:

١) هميشه سچ ڳالهائجي. (   )

٢) دير سان اُٿڻ گهرجي. (   )

٣) وقت جو قدر ڪرڻ گهرجي. (   )

٤) کاڌي کائڻ کان اَڳ هٿ ڌوئڻ گهرجن. (   )

٥) ٻاهريون جنڪ فوڊ کائڻ گهرجي. (   )

٦) روز ڪسرت ڪرڻ گهرجي. (   )

٧) صبح جو اُٿڻ سان ۽ رات جو سمهڻ کان اَڳ بُرش ڪرڻ گهرجي. (   )

(٣) سنڌي ۾ ڪيترا مشهور پرارٿنا گيت آهن. اُنهن مان جيڪي توهان کي وڻن اُهي ڪلاس ۾ ڳڏجي ڳايو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

١. هيٺ گولن مان سڀ اَکر ڪٺي ۾ لفظ ٺاهي اُنهن جا الڳ الڳ جملا ڏنل مثال موجب لکو:

اَکر	لفظ ۽ جملا
مثال: د آ ي	١. هاسٽل ۾ رهندي مان مائٽن کي ڏاڍو ياد ڪندو آهيان. ٢. آسان کي پکين پسن تي ديا ڪرڻ گهرجي.
و ر ز	١. ٢.
آ ر ج	١. ٢.
ل م ع	١. ٢.
ز آ ي ن	١. ٢.
ي ت ر	١. ٢.
ڪ و ل	١. ٢.

٢. پڇتاءُ

ٻڌو. پڙهو ۽ سمجهو.

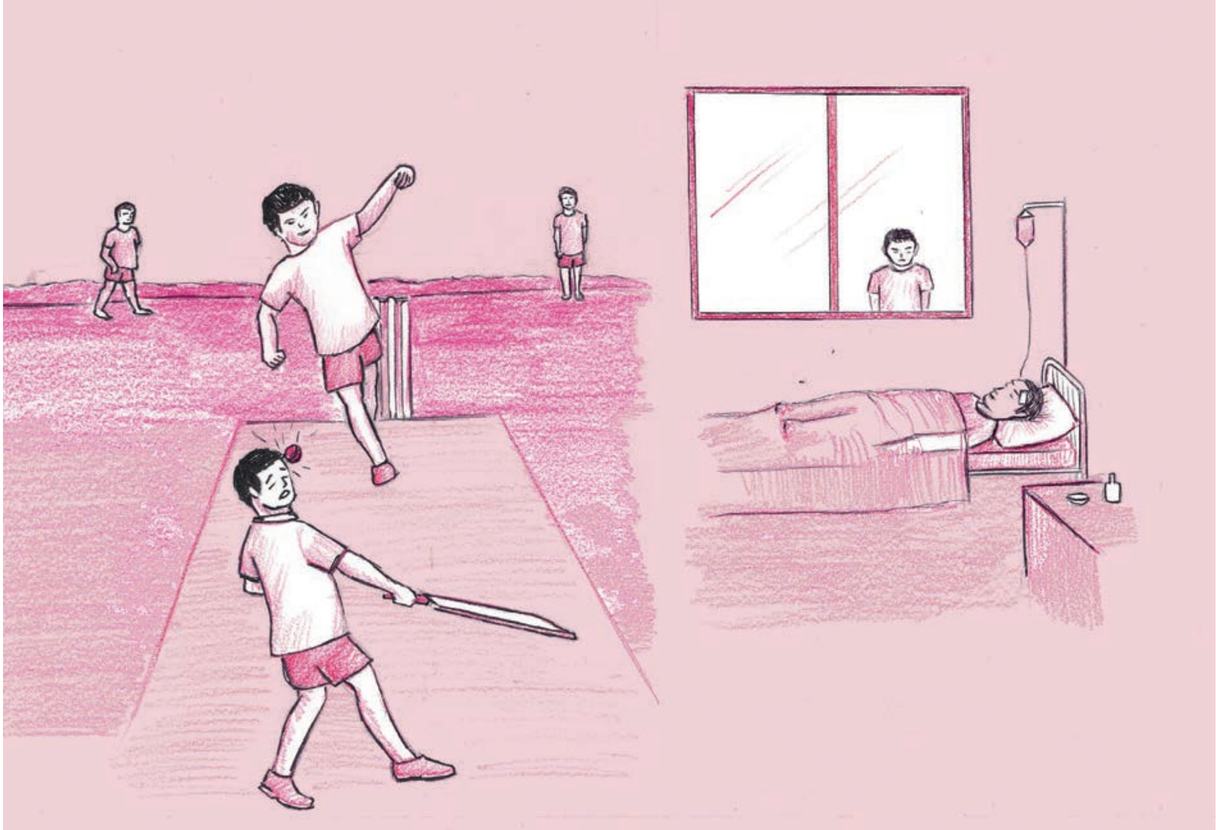

ڪرڪيٽ هڪ رومانچڪ راند آهي. پل - پل رانديگرين ۽ درشڪن جي مُنهن جو هاوڀاو بدلجندو رهندو آهي. چونڪو يا ڇڪو لڳڻ سان درشڪ پنهنجين پنهنجين ڪرسين تان اُٿي بس، خوشيءَ مان تاڙيون وڄائيندا آهن ته وري رانديگر جي آئوٽ ٿيڻ تي ڏکه ڪان پنهنجا ٻئي هٿ پنهنجن هٿن تي رکي افسوس ظاهر ڪندا آهن. اسڪول ۾ مُحلي جا ٻار اڪثر پاڻ ۾ گڏجي هيءَ راند ڪندا آهن.

سوسائٽيءَ جي ٻارن کي به ڪرڪيٽ راند ۾ ڏاڍي دلچسپي هئي. هر آرتوار يا موڪل جي ڏينهن سوسائٽيءَ جي پاسي واري ميدان تي پندرهن - ويهه ٻار گڏجي راند ڪندا هئا. اڄ آرتوار هئڻ سبب سوسائٽيءَ جا ٻار ڪرڪيٽ راند ڪري رهيا هئا. سيني ٻارن کي راند ۾ ڏاڍو آنند اچي رهيو هو. چؤنڪي - ڇڪي لڳڻ تي ٻارن خوشيءَ وچان تاڙيون ٿي وڄايون. وري ڪن ٻارن وات سان سيٽيون وڄائي رانديگرن ۾ اُتساهه ٿي ڀريو.

ڪرڪيٽ راند ۾ رومانچ تڏهن وڌي ويندو هو جڏهن برجو بولنگ ڪندو هو ۽ سامهون وري ڪشور بيٽنگ ڪندو هو.

برجوءَ جي پهرئين ٽي بال تي ڪشور بائونڊري هنئين. ٻئي بال تي به وري هن ساڳئي نموني بائونڊري هنئين. پر برجو نراس ڪونه ٿيو ۽ هن جي اڳلي بال کي وڪيٽ ڪيپر ساڄن ڪئچ ڪري خوشيءَ مان هڪدم چلائي چيو، ”آئوٽ“. برجوءَ ڏُک پائي، ٿپو ڏيئي ساڄن کي ڀاڪر پاتو. ٻيا رانديگر به ڊوڙندا برجوءَ سان هٿ ملائڻ لڳا. پر ڪشور اُتي ئي ڪريز تي بيٺو رهيو ۽ برجوءَ کي ڇوڙ لڳو ته بال ٻئٽ سان نه پر زمين تان ٽپو کائي ساڄن جي هٿن ۾ پيو آهي. تنهنڪري هو آئوٽ ڪونهي. ان ڳالهه تان برجو ۽ ڪشور جي وچ ۾ لفظي ڇڪتاڻ آهستي آهستي وڌندي پئي ويئي. سيئي ٻار برجو ۽ ڪشور کي پنهنجي پنهنجي نموني سمجهائڻ جي

ڪوشش ڪندا رهيا.

آخر گهڻي بحث ڪانپوءِ ’ڪشور آئوٽ ڪونهي‘ اهڙو فيصلو ورتو ويو. برجوءَ کي اهڙي غلط فيصلي تي ڪاوڙ لڳي ۽ هُن اڳلو بال سايو ڪري اَهڙي نموني اُڇاليو جو سڌو وڃي ڪشور جي متي تي لڳو. ڪشور جي هٿن مان بئٽ ڪري پيئي ۽ هو پڻ زمين تي ڪري پيو. سڀ ٻار ڊوڙندا ڊوڙندا ڪشور وٽ آيا ۽ هن جي متي مان وهندڙ رت کي ڏسي هيسجي ويا. گهٻراهٽ وچان هڪ ٻار ڊوڙ پائي ڪشور جي ماءُ پيءُ کي وٺي آيو.

ڪشور کي اِسپتال ۾ وٺي آيا. ڊاڪٽر يڪدم هُن جو علاج شروع ڪيو. متي تي پنج ٽاڪا هڻي سور ۽ ننڊ جون سيون هنياڻونس ته جيئن آرام مليس.

ٻئي ڏينهن تي سوسائٽيءَ جا سڀ ٻار ڪشور کي اسپتال ۾ ڏسڻ آيا. ڪو ٻار ڪشور جو هٿ پڪڙي سڏڪڻ تي لڳو ته وري ڪو هن جي ڳلن تي پيار پريا هتڙا گهمائڻ تي لڳو. سوسائٽيءَ وارا به ڪشور کي ڏسڻ لاءِ ايندا رهندا هئا. اَهڙي نموني لڳ ڀڳ سڀ مِٽ مائٽ، اوڙي پاڙي وارا، يار دوست اِسڪول جا هم ڪلاسي ڪشور جي صحت جو حال احوال پڇڻ اِسپتال مان ٿي ويا. پر جيڪڏهن ڪير هُن کان پڇڻ ڪونه آيو ته اُهو هو بِرجو.

ڪشور سمجهي ويو برجو ڊپ کان ڪيس ڏسڻ ڪونه ٿو اچي. پر تڏهن به الائي ڇو پڪ هئس ته هو موقعو وٺي ضرور ايندو. تنهن ڪري هن جون نظرون اَڪثر در طرف هونديون هيون. برجوءَ جو من به ڪشور کي ڏسڻ لاءِ ڏاڍو تڙفندو هو. پر ڊپ ۽ سنڪوچ کان چاهيندي به هو اِسپتال ڪونه آيو. پر آخر هڪ ڏينهن من وس تي هو اِسپتال ويو. دريءَ جي اوٽ ۾ بيهي ليئا پائي ڪشور کي ڏسڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو.

ڪشور جي نظر اوچتو دريءَ جي اوٽ ۾ بيٺل برجوءَ تي پيئي. اُن وقت هو روم ۾ بلڪل اڪيلو سمهيل هو. هن هٿ جي اِشاري سان برجوءَ کي روم اَندر اَچڻ لاءِ چيو. برجو همت ٻڌي ڊڄندو سَهمندو ڪشور وٽ آيو ۽ هن جي ٻنهي هٿن کي پنهنجن ٻنهي هٿن ۾ جهلي رُئندي چوڻ لڳو، ’’ڪشور، مونکي معاف ڪر.‘‘

’’برجو، معاف ڪرڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي، راند ۾ ته اِهو ٿيندو رهندو آهي.‘‘

’’ڪشور! برابر آهي. ڪرڪيٽ راند ۾ اهڙا ڌڪ ته لڳندا رهندا آهن. پر جيڪو بال تنهنجي متي تي لڳو هو اُهو بال مون سايو ڪري ئي اُڇاليو هو. پر پوءِ مونکي اُن جو پڇتاءُ ٿيو. جوش ۾ هوش وڃائڻ نه گهرجي. اِها سکيا اَڪثر وڏا ڏيندا رهندا آهن. پر مون اُن انمول سڏانت جو عمل ڪونه ڪيو. ڪشور، مان تنهنجو ڏوهي آهيان. تون مونکي مار.‘‘ اِئين چئي برجو ڪشور جي هٿن کي پڪڙي پنهنجن ڳلن تي مارڻ لڳو.

’’برجو، تون هيءُ ڇا ڪري رهيو آهين‘‘ ڪشور پنهنجا هٿ برجوءَ جي هٿن مان ڇڏائيندي چيو.

’’ڪشور، مونکي معاف ڪر.‘‘ ائين چئي برجو وري اوڇنگارون ڏيئي روئڻ لڳو.

’’برجو، تنهنجو ڪوبه ڏوهه ڪونهي. منهنجو ئي ڏوهه آهي. مان ئي گنهگار آهيان. مون ڪوڙ ڳالهايو هو. اُن ڪوڙ جو ڏنڊ ته ضرور ڀوڳڻو پوندو نه! بس اِهو ڏنڊ، اها سزا تنهنجي هٿان ملي ويئي آهي.‘‘ ڪشور هلڪي مرڪ چپن تي آڻي چيو.

’’ڪشور، ڏنڊ... سزا... گنهگار.... تون ڇا ٿو چوڻ چاهين؟ ... مونکي پورو سمجهه ۾ ڪونه ٿو اَچي!‘‘ برجو عجب مان ڪشور کان پڇيو.

’’برجو، تنهنجي بال تي مان سچ پچ آئوٽ هئس، تڏهن به مان ڪوڙ ڳالهائي پاڻ کي صحيح ۽ توکي غلط ثابت ڪرڻ لاءِ تو سان جهڳڙو ڪرڻ لڳو هئس. پنهنجي ڳالهه مڃائڻ لاءِ مان ڏاڍيان ڳالهائي توکي گهٽ وڌ چوڻ لڳس. بس ڏٽيءَ مونکي ڪوڙ جي سزا ڏني. برجو، مان توسان اِنجام ٿو ڪريان ته اَڄ ڪانپوءِ ڪڏهن به ڪهڙين حالتن ۾ به مان ڪوڙ ڪونه ڳالهائيندس.‘‘ اِئين چئي ڪشور برجوءَ جي ٻانهن کي هيٺ ڇڪي پنهنجي ڇاتيءَ سان لڳايو.

ڪشور ۽ برجو ٻيئي پنهنجي ڪئي تي پڇتاءَ جا آنسون وهائي سڏڪندا رهيا.

نوان لفظ:

ڪاوڙ ڪرڻ = غصو ڪرڻ	ڏوهي = گنگهارُ	هيسجي وڃڻ = ڏڪي وڃڻ
انجام ڪرڻ = واعدو ڪرڻ	سنڪوچ = هِٻڪ	

اَڀياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

(i) ڪرڪيٽ راند ۾ ٻار تاڙيون ڪڏهن وڄائيندا آهن؟

(ii) ڪشور برجوءَ کي ڇا چيو؟

(iii) برجوءَ ڪاوڙ لڳڻ تي ڇا ڪيو؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

(i) ڪرڪيٽ کي رومانچڪ راند ڇو چيو ويو آهي؟

(ii) سوسائٽيءَ جا سڀ ٻار اسپتال ڇو ويا؟

(iii) ڪشور جون نظرون اڪثر در طرف ڇو هونديون هيون؟

(iv) ڪشور برجوءَ کان معافي ڇو ورتي؟

(v) هن ڪهاڻيءَ مان توهانکي ڪهڙي سکيا ملي ٿي؟

سوال ۳: خال ڀريو:

۱) سوسائٽيءَ جي ٻارن کي ٻه .... راند ۾ ڏاڍي دلچسپي هئي.

۲) برجوءَ جي ڀرئين ئي بال تي ڪشور .... هنئين.

۳) ڪشور سمجهي پيو ته برجو .... کان ڪيس ڏسڻ ڪونه ٿو اَچي.

سوال ۴: (الف) هيٺ ڏنل جملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن:-

۱) ”معاف ڪرڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي. راند ۾ ته اهو ٿيندو رهندو آهي.“

۲)”مونکي معاف ڪر.“

(ب) صفتون ٺاهيو.

دلچسپي، اثر، جوش، لفظ

(ٿ) هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ ڏيئي جملي ۾ ڪم آڻيو.

انجام ڪرڻ، هيسجي وڃڻ، اوڇنگارون ڏيئي روئڻ.

پورڪ اَڀياس

(۱) ٽڪر تي عملي ڪم:

ڪشور جي نظر اوچتو .... ڳلن تي مارڻ لڳو.

(i) ذيل هدايت موجب ٻہ - ٻہ لفظ ڳولهيو:

۱) .... (بدن جا عضوا)

۲) .... (گهر جا حصا)

۳) .... (ٻہ پاتر)

۴) .... (علم سان لاڳاپو رکندڙ)

(ii) وچ وارو اکر پري لفظ ٺاهيو:

ن	ظ	ر
س	......	يا
ع	......	ل
ما	......	ڻ
هہ	......	ٿ

(iii) پر جيڪو ٻار تنهنجي مٿي تي لڳو هو اُهو ٻار مون سايو ڪري ئي اُڇلايو هو.

مٿئين سٽ ۾ مان مناسب لفظ ڳولهي خاڪو پورو ڪريو :-

اِسم	ضمير	صفت	فعل

(iv) برئڪيٽ مان مناسب لفظ ڳولهي خال ڀريو:

(زخم، گنهگار، اُصول، بزرگ)

۱) اِها سکيا اَڪثر .... ڏيندا رهندا آهن.

۲) مان تنهنجو .... آهيان.

۳) راند ۾ اَهڙا .... تہ لڳندا رهندا آهن.

۴) پر مون اُن اَنمول .... جو عمل ڪونہ ڪيو.

(v) برابر جملن لاءِ ✓ ۽ غلط جملن لاءِ ✗ لکو:

١) ڪشور ۽ برجوءَ جي سچي دوستي هئي. ☐

٢) جوش ۾ هوش وڃائڻ نہ گهرجي. ☐

٣) برجوءَ زوريءَ ڪشور جي مٿي تي بال اُڇلايو هو. ☐

۴) برجو پڇتاءَ کان پري هو. ☐

(vi) ڏنل ڏکر گفتگوءَ جي روپ ۾ لکو: شروعات جون سٽون ڏنل آهن.

ڪشور: برجو، پاهر ڇو بيٺو آهين؟ اَندر اَچ

برجو: ها - ها - تو سان ملڻ ئي آيو آهيان...

وياڪرڻ

ظرف

اُهو لفظ جيڪو فعلَ، صِفت يا ٻئي ظرفَ سان لاڳاپو رَکي ٿو ۽ جنهن مان وقت، جاءِ، ريت، قدر، اَنداز، ناڪار، قبوليت وغيره جي مَعنيٰ نِڪري ٿي اُن کي ظرف چئبو آهي.

جئن تہ: هاڻي، مٿي، آهستي، نہ، ها، وغيره.

مثال طور: (١) گهوڙو آهستي ڊُڪيو. (٢) اَنبُ تمام مِٺو آهي.

(٣) مان هميشهہ ماءُ پيءُ جو چيو مڃيندو آهيان.

هيٺين جملن مان ظرف ڳولهي لکو:

١) مون ڪالهہ هڪڙو نانگ ڏٺو.

٢) هوُ آهستي آهستي پڙهي ٿو.

٣) باهہ تيز ٻَري ٿي.

۴) تورو ترسو، اَنيل جلد موٽندو.

۵) هوُ چڱو ڳائي ٿو.

LN1YPD

٣. ڪڇڙي

ڪڇڙيءَ جو گلوبل برانڊنگ ڪرڻ جو سرڪار فيصلو ڪيو آهي. ڪچڙي هاڻ برگر، پيزا ۽ چائومن وانگر گلوبل فوڊ بڻجي ويندي، اُن ۾ ڪوبہ شڪ ڪونهي.

ڀارت سرڪار چاهي ٿي تہ ڪچڙي بہ دنيا جي هر ريسٽورنٽ جي رنڌڻي ۾ ميسر ٿئي ۽ دنيا جي سڀني ملڪن ۾ لوڪ پريہ ٿئي.

٢ نومبر ٢٠١٧ع دهليءَ ۾ نئشنل فوڊ فيسٽيول ملهايو ويو. جنهن ۾ دنيا جي هر ملڪ جي کاڌي جون ورائٽيون کائڻ ۽ ڏسڻ وٽان مليون. ۴ نومبر ٢٠١٧ع تي پرڌان منتري جي حاضريءَ ۾ اٺ سؤ ڪلوگرام چانورن جي ڪچڙي تيارڪئي ويئي جو هڪ ورلڊ رڪارڊ آهي. ان سان گڏ ڀارت جي هن ريسپيءَ جو بہ ڪافي ماترا ۾ پرچار ٿيو آهي ۽ اَهڙي نموني اَنترراشٽريہ سطح تي بہ ڀارت جي هن ريسپيءَ جي رڌپچاءُ جي طريقي جي سڃاڻپ وڌندي.

سوال آهي تہ اِن لاءِ ڪچڙيءَ کي ئي ڇو چونڊيو ويو؟ ڪچڙي حقيقت ۾ ايڪتا جي نشاني آهي. غريب چاهي شاهوڪار، هندو چاهي مسلمان ڪچڙي هرڪو چاهہ سان کائي ٿو. وري اُها ڀارت جي هر پرانت جا رهواسي کائيندا آهن.

ڪچڙيءَ ٺاهڻ لاءِ رواجي طور چانور، دال ڀاڄيون ۽ مصالحن جو اِستعمال ڪيو ويندو آهي.

اُتر ۽ اوڀر وارن پرانتن ۾ چانورن جي پئداڻش وڌيڪ ٿيندي آهي تہ وري مڌيہ ۽ ڏکڻ ڀارت ۾ دالين جي. مصالحا اولهہ ۽ ڏکڻ ڀارت ۾ جهجها ٿين. ان ڪري ڪچڙي ڀارت کي سڀني پرانتن ۾ کاڌي ويندي آهي. ان طرح سڀني پرانتن جو ڪچڙيءَ ۾ يوگدان آهي ۽ پوري ڀارت کي جوڙي رکيو آهي. ٻين لفظن ۾ چئجي تہ ڪچڙي معنيٰ سچو هندوستان!

ڪشمير کان وٺي ڪنيا ڪماريءَ تائين ڪچڙي ٺاهڻ جا بيشڪ اَلڳ اَلڳ طريقا ۽ نالا آهن پر شيءِ ساڳي آهي. ڪشمير ۾ پيلي چانورن جو پرساد ٺاهيو ويندو آهي، جنهن کي 'تهري' چوندا آهن. کُيير جي پوڄا ڪشميري پنڊت ڪچڙيءَ جي ڀوڳ سان ڪندا آهن. پنجاب ۽ هريانا ۾ ڪچڙيءَ ۾ مڱن جي دال ۽ ٻاجهري بہ ملائي ويندي آهي. راجستان ۾ سردين ۾ ٻاجهريءَ جي ڪچڙي کاڌي ويندي آهي. ڪچڙيءَ سان گڏ پاپڙ بہ کائڻ پسند ڪندا آهن. گجرات ۾ ڪچڙيءَ جو سواد ٿورو منو هوندو آهي ۽ ڪڙهيءَ سان گڏ کاڌي ويندي آهي. اُتر پرديس ۾ ڪچڙيءَ کي وڌيڪ سوادي بڻائڻ لاءِ اُن ۾ ڀاڄيون بہ وڌيون وينديون آهن ۽ اُن کي 'تهري' چوندا آهن. اولهہ بنگال ۾ دسهڙي جي موقعي تي يعنيٰ دُرگا پوڄا وقت پرساد طور ڪچڙي ورهائي ويندي آهي. اهو پرساد مصالحن سان ڀرپور ۽ ڏاڍو سوادي هوندو آهي. ڪرناٽڪ ۾ ڪچڙيءَ کي 'بيسي بيلي ڀات' چوندا آهن. هن ڪچڙيءَ ۾ هر قسم جا اناج گڏيا ويندا آهن. ڏکڻ ڀارت ۾ ڪچڙيءَ ۾ ڪارا مرچ ۽ ڪاجا وڌا ويندا آهن. اوڙيسا ۾ ڪچڙيءَ کي کيچڙي چوندا آهن، جنهن ۾ ادرڪ پڻ وڌي ويندي آهي. جگنناٿ پوريءَ جو پرساد بہ ڪچڙيءَ جو هوندو آهي جيڪو ڏاڍو سوادي ۽ مشهور آهي. پونگل ڏکڻ ڀارت جو هڪ مشهور اُتسؤ آهي. اُتسؤ تي پرساد جي روپ ۾ ڪچڙي ڏني ويندي آهي، هن پرساد کي ئي پونگل چوندا آهن. آنڌرا پرديش ۽ تيلنگانا ۾ ڪچڙيءَ جو رنگ ۽ روپ ڪجهہ اَوَر ئي هوندو آهي. حيدرآباد ۾ نان ويڄ ڪچڙي ڏاڍي مشهور آهي جنهن کي ڪچڙي ڪيما کٽا چوندا آهن. سنڌين جي ڪچڙي چانور ۽ دال جي نهيل هوندي آهي، جنهن ۾ سڀي گيهہ جو تڙڪو ڏيندا

آهن، جيڪا ڏهي، پاپڙ سان کاڌي ويندي آهي. هاڻ ته ان ۾ تورين پاڃيون جهڙوڪ پيز، گجر جا سنها ٽڪر ڪري وجهي ڪچڙي ٺاهي ويندي آهي جا تمام سوادي ٿيندي آهي. سوامي نارائڻ مندرن ۾ پرساد طور ورهائجندڙ ڪچڙيءَ جو سواد به ڪڏهن وساري نه سگهبو.

آيرويد ۾ ڪچڙيءَ کي امرت جهڙو درجو ڏنل آهي جنهن کي 'ڪرشرا' چوندا آهن. 'ڪرشرا' جو مطلب آهي ٻن شين کي برابر حصي ۾ ملائي رڌڻ. آيرويد جي ڪتاب ''ڀاو پرڪاش نگهنتو'' ڪرشرا ٺاهڻ جي وڌي ڏنل آهي، جنهن مطابق چانورن ۽ دال کي ساڳئي حصي رسيءَ ۾ ڪٽي پاڻيءَ ۾ وجهي رڌبو آهي. پوءِ ان ۾ سينڌو لوڻ، ادرڪ ۽ هڱ جو تڙڪو ڏنو ويندو آهي. ان کي ڪرشرا چوندا آهن جيڪو امرت وانگر هوندو آهي.

آيرويد ۾ مڪر سنڪرانتيءَ کان وٺي هوميءَ تائين ڪچڙي کائڻ جو مناسب وقت ٻڌايو ويو آهي. آيرويد مطابق وات، پت، ڪف جو سنتولن بگڙجڻ سان بيماريون ٿينديون آهن. ڪچڙي وات، پت ۽ ڪف جي وچ ۾ ميزان رکڻ جو ڪاريه ڪندي آهي. اڄ جو وگيان به اسانجي ابن ڏاڏن جي مڃتائن جي پُٺڀرائي ڪري ٿو. ڏٺو وڃي ته ڪچڙيءَ ۾ قوت بخش جزن جو صحيح سنتولن آهي يعني چانور، دال، گيهه سان آسانکي ڪاربوهائيڊريٽس، پروٽين، فائبر ۽ صحيح ماترا ۾ سٽپ ملي ٿو. (پارتيه سنڌو سڀا ممبئي جي نيوز ليٽر تان ورتل.)

نوان لفظ:

پُٺڀرائي ڪرڻ = همٿائڻ	مڃتا = قبوليت

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو:

١) کِچڙي بابت سرڪار ڪهڙو فيصلو ڪيو آهي؟
٢) ڪشمير ۾ ڪُبير جي پوڄا لاءِ ڪهڙو پرساد ٺاهيندا آهن؟
٣) راجستان ۾ سردين ۾ ڇاجي کِچڙي ٺاهي ويندي آهي؟
٤) ڪرناٽڪ ۾ کِچڙيءَ کي ڇا چوندا آهن؟
٥) آيرويد موجب بيماريون ڇو ٿينديون آهن؟

سوال ٢: هيٺين سوالن جا جواب تورڙي ۾ لکو:

١) کِچڙيءَ کي گلوبل فوڊ لاءِ ڇو چونڊيو ويو آهي؟
٢) سِنڌي ڪچڙي ڇا جي ٺهيل هوندي آهي؟
٣) 'ڪرشرا' ڇا کي چوندا آهن؟

سوال ٣: هيٺين ۾ خال ڀريو:

١) کِچڙيءَ سان گڏ .... به کائڻ پسند ڪندا آهن.
٢) اُتر پرديش ۾ ڪچڙي وڌيڪ سوادي بڻائڻ لاءِ اُن ۾ .... وڌيون وينديون آهن.
٣) اوڙيسا ۾ ڪچڙيءَ کي .... چوندا آهن.
٤) .... ڏکڻ ڀارت جو هڪ مشهور اُتسو آهي.
٥) کِچڙيءَ ۾ .... جو صحيح ميزان آهي.

سوال۴: ضد لکو:-

۱) ايڪتا ۲) برابر ۳) وڏيڪ ۴) امرت ۵) جهجها

سوال ۵: صفتون ٺاهيو:

۱) سرڪار ۲) سواد ۳) بيماري ۴) وقت ۵) حقيقت

پورڪ اَڀياس

۱. تڪرتي عملي ڪم

ڪشمير ڪان وٺي ڪنيا ڪماريءَ .... ڪڏهن به وساري نه سگهبو.

۱) ڀارت جا راڄيہ

ڪشمير

۲) اولهہ بينگال ۾ درگا پوڄا وڏو راڄيہ اُتسو هوندو آهي..
برئڪيٽ مان مناسب لفظ ڪڍي گول ڀريو.
(گڻيش اُتسو، پونگل، نوراترا، ويساکي.)

۱) مهاراشٽر ۲) پنجاب ۳) تامل ناڊو ۴) گجرات

۳) هڪ سٽ ۾ جواب ڏيو.
(الف) ڏکڻ ڀارت ۾ کچڙي ڪيئن ٺاهي ويندي آهي؟
(ب) 'تهري' نالي جي کچڙي ٺاهيندڙ آستان لکو.

۴) ''سنڌين جي کچڙي'' وشيہ تي پنهنجا ويچار لکو.

۲. جوڙا ملايو.

۱) دال	سانبڙ
۲) پالڪ	چمون
۳) گلاب	پنير
۴) ملائي	ماکڻي
۵) اِڊلي	ڪوفتا

۳. گهر ۾ پنهنجي ماءُ کان هيٺيون شيون ٺاهڻ سِکو ۽ اُن جو طريقو لکو.

(۱) سيئل ڊبل روٽي / ڦُلڪا (۲) چاش ۾ بريڊ (۳) پڪوڙا

LNAUR1

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

١. اَ، ڪُ، بد، اڻ، غير

اِهي اکر اڳياڙين جي روپ ۾ ڪم آڻي ضد ٺاهي سگهبا آهن.

ضد

مثال: ’اَ‘

سهڪار	-	اَسهڪار
سنتوش	-	اَسنتوش
ڌرم	-	اَڌرم

’ڪُ‘

سنگ	-	ڪُسنگ
روپ	-	ڪُروپ
نياءُ	-	ڪُنياءُ

’بد‘

نام	-	بدنام
فضيلت	-	بد فضيلت
نصيب	-	بدنصيب

مثال: ’اڻ‘

ٿڪندڙ	-	اَڻ ٿڪندڙ
هوند	-	اَڻ هوند
وڻندڙ	-	اَڻ وڻندڙ

’غير‘

حاضر	-	غير حاضر
واجب	-	غير واجب
مناسب	-	غير مناسب

اَهڙي نموني هيٺين جا ضد لکو.

ٽيڪي	ضروري ......
واقف.......	سمرت ....
دعا	سنگ ....

٢. مثال موجب جوڙيندا پريو:

مثال:	اڇو	—	وچو
(١)	چڪڻ	—	
(٢)	پڌر	—	
(٣)	روئڻ	—	
(٤)	اُٿڻ	—	
(٥)	روئارڻ	—	
(٦)	ڳولهڻ	—	
(٧)	رُسڻ	—	

٣. هيٺ برئڪيٽ ۾ ڏنل مناسب چوڻي پهاڪو ڪم آڻي جملا پورا ڪريو:

(سنگ تاري ڪسنگ ٻوڙي، آهي ته عيد نه ته روزو، آه غريبان قهر خدائي، ڦڙي ڦڙي تلاءُ، ٻه ته ٻارهان.)

١) ڪنهن به غريب، لاچار کي ڪڏهن به ستائڻ نه گهرجي. چو ته چيو ويو آهي ------

٢) هر مهيني مان بئنڪ ۾ ڪجهه پئسا بچائيندو آهيان، سچ چيو ويو آهي ------

٣) رميش ته بچت ۾ وشواس نه ڪندو آهي. بس جيڪو ڪمائيندو آهي، يڪدم خرچ ڪري ڇڏيندو آهي، سچ چيو ويو آهي -----

٤) ڊاڪو رتناڪر سنتن جي صحبت ۾ رشي والميڪي بڻجي ويو، سچ چيو ويو آهي -----

پُڻي جو سئر

ڏسو. جاچيو. چرچا ڪريو ۽ ٻڌايو.

پُڻي بابت ڄاڻ حاصل ڪري لکو.

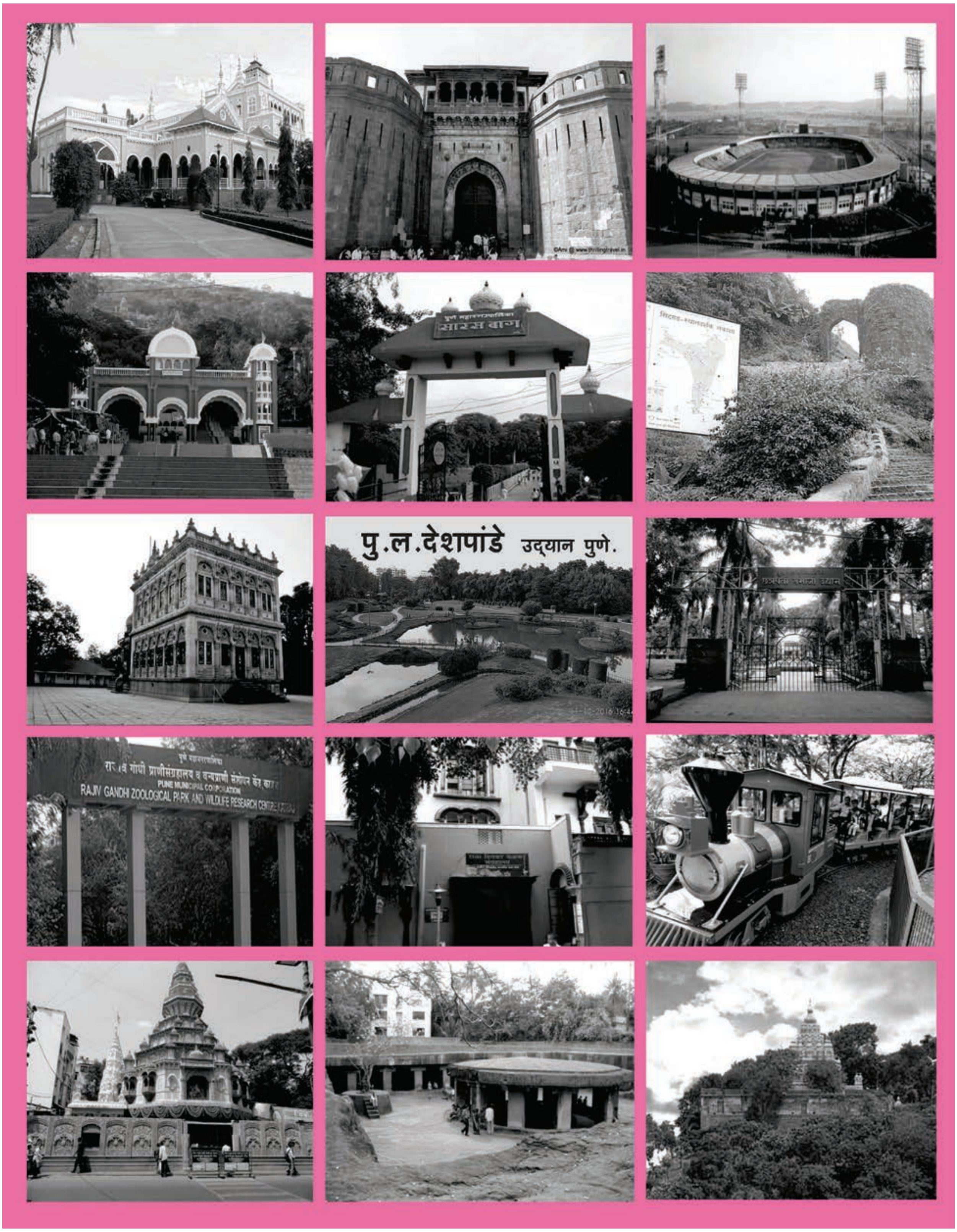

۴. گيت

ٻڌو. ڳايو.

سانوڻ جي رت آئي، مستي ڇائي،
بوندو برسن بجليون ڪڙڪن،
ڪڪرن موج مچائي، مستي ڇائي.
ڌرتي جهومي، اَنبر جهومي، ڏار ڏار ۽ پن پن جهومي،
هير ٿڌيءَ جي جهونڪن آندي ڪڻ ڪڻ ۾ سرهائي.
مستي ڇائي.
مور نچي ٿو، ڊيل نچي ٿي، من جي چنچل ڪلي ٽڙي ٿي،
ڪنهن جي منڙيءَ ياد اچي آ، من جي مونجهه مٽائي.
مستي ڇائي.
ڪويل ڪو ڪو گيت ٻڌائي، پئنرو مکڙين کي جاڳائي،،
ٽارين گل جي چپن چمڻ لاءِ پنهنجي چيلهه جهڪائي.
مستي ڇائي.
تال نديون پرجي ويا سارا ڇوهه لهر جي ڪٽيا ڪنارا،
بند نه ڪن ٽاڪ ڪر تڏهن پيي - اچا وسڻ جي وائي.
مستي ڇائي.
وهنجي هر شئه ڪئي صفائي ڌرتيءَ پاتي ساڙهي سائي،،
ڪارن ڪڪرن وسي آهه، جڳه جي پياس ٻجهائي.
مستي ڇائي

نوان لفظ:

رُتِ = مُندَ،	بَرسَنِ = وَسِنِ،	اَنبَرُ = آسمان،
جهونڪَنِ = جهوٻَن،	سَرهائي = خوشي،	چنچل = چلولي ،
وَهنجي = سنان ڪري،	پياسَ ٻُجهائڻ = اُڃ مِٽائڻ،	تالَ = تلاوَ

اَڀياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

۱) ساوڻ جي رُتِ ۾ ڪڪر ڪيئن موج مچائن ٿا؟
۲) برساتي مُند ۾ ڌرتي ۽ آڪاس جا ڪندا آهن؟
۳) شاعر هن گيت ۾ ڪڪرن جو ڪهڙو چِتر چٽيو آهي؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب تورِي ۾ لکو.

۱) ڪهڙا پکي ساوڻ جي مينهوڳيءَ ۾ ڪيئن موج مچائيندا آهن؟
۲) شاعر ’مستي چائي‘ ور ور ڪري چو لکيو آهي؟

سوال ۳: بيت جي آڌار تي سٽون پوريون ڪريو.

۱) جهوٽا جهُولِن .... مستي چائي.
۲) مورُ نچي ٿو .... مونجهه مِٽائي
۳) ڪوَيل ڪوُڪوُ.. چيلهه جُهڪائي.
۴) وهنجي هر شئه .... پياسَ ٻُجهائي.

سوال ۴: (الف) هن بيت مان ’چ‘ ۽ ’جهه‘ سان شروع ٿيندڙ تي تي لفظ ڳولهي لکو:
(ب) هن بيت مان ڪي به پنج اهڙا لفظ ڳولهي لکو، جيڪي هنديءَ ۾ به ڪتب ايندا آهن.

سوال ۵: خال ڀريو:

۱) .... ڏيءَ جي جهونڪن آندي ڪَڻَ ڪَڻَ ۾ سرهائي.
۲) ڪنهنجي .... ياد اَچي آ، من جي مونجهه مٽائي.
۳) تال نديون پرجي ويا سارا، چوڌهه لهر جي ڪَتِيا ....

پورڪ اَڀياس

(۱) شعر بند تي عملي ڪم

مور نچي ٿو .... اَڃا وسڻ جي وائي.

(i) مناسب جواب چوڪنڊن ۾ لکو:-

گيت ڳائي.	
نچي ٿو.	

(ii) جوڙا ملايو:-

۱) پوئنرا	نازڪ
۲) ناريون	ياد
۳) ڪلي	مکڙيون
۴) منڙي	چنچل

(iii) هيٺيان چوڪنڊا پورا ڪريو:-

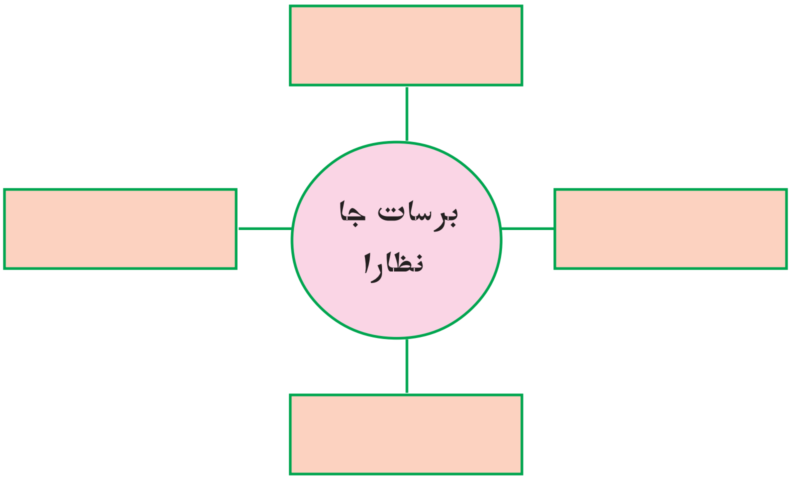

(۲) 'جيڪڏهن برسات نہ پوي تہ' اِن وشيہ تي پنهنجا ويچار لکو:

(۳) اِنٽرنيٽ تي وڃي ڄاڻ حاصل ڪريو تہ ڀارت وانگر ٻيا ڪهڙا ملڪ آهن، جتي برساتي مند هوندي آهي.

(۴) توهان کي ڏنل بيت جون ڪهڙيون سِٽون وڻيون ۽ ڇو؟

(۵) قدرت جي شين مان اَسانکي گهڻو ڪجهہ سِکڻ لاءِ ملي ٿو. مثال جيئن ڌرتي اَسان کي سهنشيلتا جو ڳڻ سيکاري ٿي. تيئن هيٺ ڏنل شيون ڇا سيکارين ٿيون. لکو.
(تارا، سج، پاڻي، ڪمل جو گل، ڏيئو، ميهندي، گُلاب جو گُل)

LNJQSN

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

١. هيٺيون ٽڪر پڙهي مشغوليون ڪريو:-

گهمڻ جو شوق مونکي ننڍي هوندي کان ئي آهي. البت اِها هڪ نرالي ڳالهه ته اڄڪلهه نوڪريءَ جي وقت ۽ ٻين مشغولين سبب اِن لاءِ وقت گهٽ ملندو اَٿم. هر روز صبح جو اٽڪل ساڍي ڇئين بجي اُٿندو آهيان. اِن جو اَصل ڪارڻ به اِسڪول واري زماني ۾ سُئر تي سوير نڪرڻ جي عادت آهي.

١) ٽڪر مان لفظ ڳولهيو:

١) وِڙ جو ضد ....

٢) شام جو ضد ....

٣) 'جيتوڻيڪ' معنيٰ ڏيکاريندڙ.......................

٤) 'لَچِر پَچِر' معنيٰ ڏيکاريندڙ ....

٥) عدد ڏيکاريندڙ لفظ ....

٦) 'غِٽر' جو هم آوازي لفظ..........................

(٢) ٽڪر تي آڌار رکندڙ ٢ سوال ٺاهيو:

(٣) 'منهنجو شونق' وشيه تي ڪجهه جملا لکو:

٢. هيٺين جملن مان ليڪ ڏنل لفظ وياڪرڻ موجب سڃاڻو:

(الف) اَسان سُپاٽي نئين ڪار خريد ڪنداسين.

(ب) پارت سُني راند ڪيڏي پر هوُ هارائجي ويو.

(ب) مونکي پاڻ لاءِ رکڙي گُهرجي.

(پ) شاباس! تو گهڻي محنت ڪئي آهي.

(پ) مان امتحان ۾ اَول ايندس.

٣. زير زبر پيشُ جي ڪري بدل سدل

مثال ڪي ڏيان ۾ رکي ٻين لفظن لاءِ گهٽ ۾ گهٽ ٻه جملا لکو.

مثال: سر

(i) سِرُ: مان ديش لاءِ سِرُ ڏيندس

(ii) سِرَ: سِرون پتين ٺاهڻ ۾ ڪم ايندڙيون آهن.

(iii) سُرُ: لتا منگيشڪر جو سُرُ ڪوئل وانگر مٺو آهي.

١) سڌ

٢) پت

٣) پت

٤) وت

٥) ڪت

٦) سک

٥. تعليم ئي سچي دولت آهي

ٻڌو. پڙهو ۽ سمجهو.

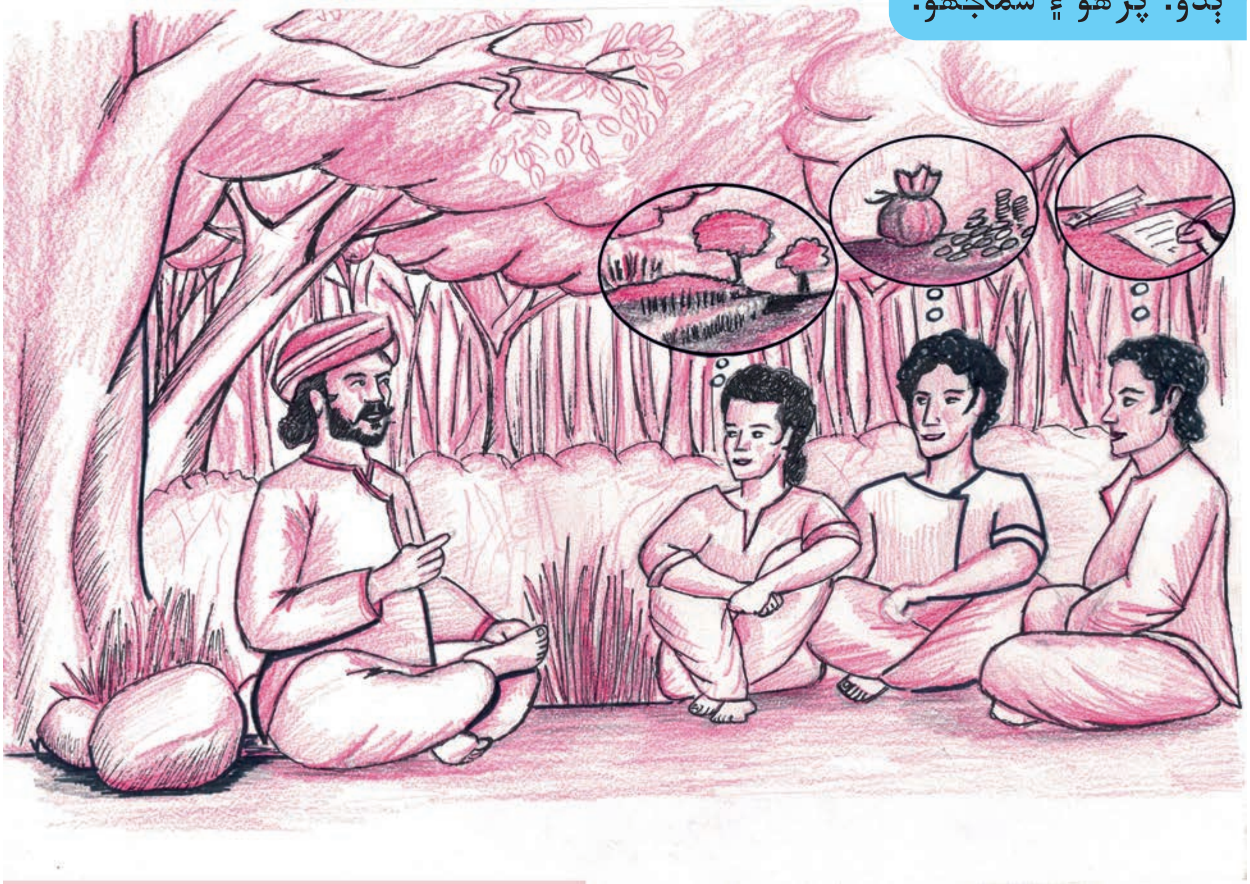

هڪ راجا هو. راجا کي هميشھ پرجا جو اونو هوندو هو. پرجا سکي ستابي هجي، اُن لاءِ هو بيحد يتن ڪندو رهندو هو. ڪڏهن ڪڏهن تہ اَڪيلو، جدا جدا ويس ڪري، رات جو گهمندو رهندو هو. اِن لاءِ تہ هو پاڻ پرجا جا ڏکہ - درد محسوس ڪري سگهي.

اِئين ئي هڪ ڏينهن، هڪ نئون ويس ڌاري راجا عوام جي جاچ ڪرڻ نڪتو. اِئين ڪندي ڪندي هو جهنگلن جي رستن وچي پهتو. اوچتو آسمان ۾ بادل ڇائنجي ويا. تيز طوفاني برسات پوڻ لڳي. ڏينهن جو ئي ڄڻ رات ٿي ويئي. راجا کي چڱيءَ طرح سان ڪجهہ بہ نظر نہ پيو اچي. ائين ڀٽڪندي ڀٽڪندي راجا جهنگل جي ٻاهرين حد تائين پهتو. بکہ اُڃ ۽ ٿڪاوت ڪري، هو هڪ وڻ هيٺان ويٺو. اُن وقت ئي ننڍڙا ٻار، اُتان لانگهائو ٿيا. راجا ٻارن کي سڏ ڪري چيو ”ٻارو، هت اَچو“ مون کي ڏاڍي بکہ لڳي آهي. ڇا توهان منهنجي مدد ڪري سگهو ٿا؟ هڪ ٻار چيو، ”ها، سائين، اَسان جو گهر ويجهو آهي، بس توهان ٿورو ترسو. اَسين اِجهو آياسين.“ ائين چئي ٽيئي ٻار ڊڪندا ويا ۽ جهٽ اُنهن راجا لاءِ ڪاڏو پاڻي آندو. راجا تمام خوش ٿي چيو، ”ٻارو، سچ پچ توهان اوکي مهل منهنجي مدد ڪئي آهي. مان راجا آهيان“ مان توهان تي فخر محسوس ڪيان ٿو.“ توهان جي اِن نيڪ ڪم لاءِ مان توهان کي اِنعام ڏيڻ چاهيان ٿو. ٻڌايو، توهان کي ڇا گُهرجي؟

ڪجهہ دير بعد هڪ ٻالڪ چيو، مون کي توهان وڏي زمين ڏيو.

سپ ڪجھہ ملندو.`` راجا جواب ڏنو.

ٻيو ڀار خوشيءَ مان چيو، ”واھہ، پوءِ تہ منھنجي مُراد بہ پوري ٿيندي. مان غريب آھيان. مونکي ڏن دولت گُھرجي جئن مان سٺو کائي سگھان، سُٺو پھري سگھان، خوب موج مستي ڪيان.`` راجا وراڻيو، ٻچڙا، مان توکي جام جام ڏن ڏيندس، ھاڻي ٽئين ٻالڪ جو وارو ھو. راجا ھُن کان پڇيو، گُھر، جيڪو گُھرڻو اَٿيئي.``

ٽئين ٻالڪ ورندي ڏيندي چيو، ”منھنجو سپنو آھي، مان خوب پڙھائي ڪيان ۽ اوچي تعليم حاصل ڪريان.`` راجا چيو، ”واھہ! تنھنجي پڙھائيءَ جي پوري ذميواري منھنجي.`` اَھڙي نموني راجا پنھنجي ماڳا موٽيو. محلات ۾ وڃڻ شرط ٽنھي ٻارن جون گھرجون پوري ڪرڻ جو جوڳو بندوبست ڪيو.

ٽيون ٻار ڏينھن رات محنت ۾ لڳي ويو. وقت گذرندي ھوُ نوان نوان گرنٿ پڙھندي ھڪ ٻرک ودوان بڻيو. راجا ٽئين ٻالڪ کي جو ھاڻي شاستر - اَرٿ ۾ ماھر ھو، پنھنجي راڄ ۾ منتريءَ جو پد ڏنو.

پھرين ٻالڪ جنھن گھر - زمينون ورتيون ھيون، ٻوڏ سبب سندس سڀ برباد ٿي ويو. ٻيون ٻالڪ، جنھن ڏن دولت حاصل ڪئي ھئي، ھن سڀ پئسو موج مستيءَ ۾ وڃائي ڇڏيو. گھٽين پئسي سبب ھُن ۾ خراب عادتون گھر ڪري چڪيون ھيون، اَھڙو بہ وقت آيو، جو سڀ پيسا وڃائي واپس غريب ٿي ويو. ٻئي ٻالڪ ھاڻي راجا وٽ، پنھنجي دوست مطلب منتريءَ سان ملڻ آيا، اُداس ٿي منتريءَ کي چيايون: اَسان راجا کان اِنعام وٺڻ وقت عزيم پل ڪئي ھئي. اَسان وٽ گھر زمينون، پيسا ڪجھہ بہ نہ رھيو آھي. تڏھن منتري کين چيو، ”ڪنھن وٽ بہ ڏن دولت ھميشھہ نہ رھندو آھي. اِھو تہ ايندو - ويندو رھندو آھي. صرف تعليم ئي آھي، جا اَسان وٽ دائما رھندي آھي تعليم ئي سچي دولت آھي.``

نوان لفظ:

اونو = خيال، ٻتن = ڪوشش، مطابق = انوسار
عزيم = وڏي، دائما = ھميشھہ

اَڀياس

سوال ١: ھيٺين سوالن جا جواب ھڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) راجا کي ڪنھن جو اونو ھوندو ھو؟
٢) ٻارن راجا کي ڪھڙي مدد ڪئي؟
٣) پھرين ٻار راجا کان انعام ۾ ڇا گھريو؟

سوال٢: ھيٺين سوالن جا تُوري ۾ جواب لکو.

١) پرجا کي سکيو ستابو رکڻ لاءِ راجا ڪھڙا ٻتن ڪندو ھو؟
٢) جھنگل ۾ راجا جي ڪھڙي حالت ھئي؟
٣) ٽيئن ٻار جو ڪھڙو سپنو ھو؟

سوال٣: (الف) ھيٺين جا ضد لکو.

رات، ڏُک، راجا، نوڪر

(ب) ساڳي ءَ معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو..

(الف)	(ب)
دولت	ڊاٽو
وقت	خواب
سپنو	دکي
اُداس	ڏن

پورڪ اَڀياس

ڪرتي عملي ڪم

اِئين ئي هڪ ڏينهن .... اِنعام ڏيڻ چاهيان ٿو.

(i) گولا پورا ڪريو:-

راجا

(ii) 'ڪنهن' ڪنهن کي، ڪالم پورا ڪريو:-

	ڪنهن	ڪنهن کي
١) اَسين اِجهو آياسين		
٢) مان راجا آهيان.		
٣) ٻارو هت اَچو.		
۴) توهان ٿورو ترسو.		

(iii) ڪرم 'طوفاني' لفظ برسات سان ڪم آندل آهي. طوفاني سان ٺهڪندڙ لفظ گول مان چونڊي لکو:

١) طوفاني ....

٢) طوفاني ....

٣) طوفاني ....

۴) طوفاني ....

هوا، پهاڙ
رات، لهر، وڻ
مٽي، ڳڙا

(iv) اَسان جو گهر ويجهو آهي.

جملي موجب خال ڀريو:-

ضمير	اِسم	حرف جر	فعل

LNTLUB

وياڪرڻ

حرف جر

هيٺيان جُملا پڙهو:

۱) ڪتاب ٽيبل تي پيو آهي. ۲) لفافو کيسي ۾ آهي. ۳) ڇوڪرو مندر **ڏانهن** ويو.
۴) راجيش ماءُ کي پرڻام ڪيو. ۵) راڻيءَ پتا لاءِ پاڻي آندو.

پهرئين جملي ۾ **'تي'** لفظ ٽيبل ۽ ڪتاب جو لاڳاپو ڏيکاري ٿو. ٻئين جُملي ۾ **'۾'** لفظ کيسي ۽ لفافي جو لاڳاپو ڏيکاري ٿو. ساڳئي نموني **'ڏانهن'** لفظ ڇوڪري ۽ مندر، **'کي'** لفظ راجيش ۽ ماءُ **'لاءِ'** لفظ راڻيءَ ۽ پتا جو لاڳاپو ڏيکارين ٿا.

اِهي لفظ جيڪي اسم يا ضمير جي پٺيان اَچن ۽ انجو لاڳاپو ٻئي اسم يا ضمير سان ڏيکارين، اُنهن کي 'حرف جر' چئجي ٿو.

هيٺين جملن مان حرف جر ڳولهيو:

۱) هرڪنهن لاءِ قرب ۽ همدرديءَ جي ڀاونا رکجي. ۲) رميش ڪالهه ممبئي مان آيو.
۳) منهنجي مامي وٽ وڏي لئبرري آهي. ۴) اَسانجي اِسڪول ۾ ساليانو جلسو ملهايو ويو.
۵) سڀ سونا سِڪا زمين تي ڪِري پيا.

پاڙ ڪريان - پاڙ سڪان

خط

۱. پنهنجي ننڍي ڀاءُ کي اِمتحان ۾ پهريون نمبر اَچڻ تي واڌايون ڏيندي خط لکو.
۲. پنهنجي اِسڪول جي سالياني جلسي ۾ ڀهرو وٺڻ لاءِ هيڊ ماستر کي خط لکو.
۳. ميونسپل واسطيدار عملدار کي پنهنجي ايراضيءَ ۾ وڻ پوکائڻ لاءِ عرض ڪندي خط لکو.
۴. توهانجي وارڊ جي نگرسيوڪ کي پاڻيءَ جي اَڻاٺ دور ڪرڻ لاءِ خط لکو.

آکاڻي

۱. ڏنل شروعات مان آکاڻي پوري ڪريو:-

هڪ دفعي جي ڳالهه آهي. سيما ۽ ريما ٻئي ساهيڙيون گڏجي ميلي ۾ گهمڻ ويون..............

۲. ڏنل لفظن مان آکاڻي ٺاهي لکو.

ڊرمو، ڪُتو، چور، بچائڻ.

۳. ٽپن مان آکاڻي ٺاهي لکو:-

ٻه ٻليون - مناڻي - باندر - تارازي - باندر جو مناڻي کائڻ - نصيحت - سِرو

گفتگو

۱. ٽرين ۾ مسافري ڪرڻ وارن ٻن مسافرن وچ ۾ گفتگو لکو.
۲. پاڻيءَ جي بچت لاءِ ٻن دوستن يا ساهيڙن جي وچ ۾ گفتگو لکو.
۳. هوا ۽ پاڻيءَ وچ ۾ گفتگو لکو.

٦. سچو ڌرم

ٻڌو. پڙهو ۽ سمجهو.

بزرگن جي چوڻي آهي تہ پاڙو اَبو اَمڙ ٿيندو آهي. مٿن - مائٽن کان وڌيڪ پاڙيسري مددگار ثابت ٿيندا آهن. پر پريم نگر ۾ رهندڙ سرواننڊ شاستري ۽ مولانا محمد علي اِن چوڻي جي اُبتڙ ئي ڪم ڪري رهيا هئا. ٻنهي جا گهر هڪ ٻئي جي سامهون هئا. هو جڏهن بہ هڪ ٻئي جي سامهون اَچي ويندا هئا تہ هڪ ٻئي کان مُنهن ڦيري اَهڙي ريت هليا ويندا هئا جو سندن چهرن مان ڌرمي ۽ مذهبي ڪٽرپڻو لڪي نہ سگهندو هو.

ٻئي طرف ٻنهي جي ٻارن ۾ پاڻ ۾ دوستي هئي. هو مائٽن کان لڪي لڪي پاڻ ۾ گڏجي راند - روند ڪندا هئا. هڪ ڏينهن پر واري باغ ۾ شاستريءَ جي پندرهن ورهين جي نرملا اُٻاٽڪي ويٺي هئي تہ مولانا محمد عليءَ جو ڏهن ورهين جو پٽ رحيم آيو. پنيان اَچي نرملا جون اکيون هٿن سان بند ڪيون تہ سندس هٿ آلا ٿي ويا ۽ هو وائڙو ٿي ويو. ”ديدي! ڇا تون روئي رهي آهين؟“

”رحيم، اَڄ ’رکشا ٻنڌن‘ جو ڏڻ آهي!“

”تہ ڇا، رکشا ٻنڌن ڏينهن ڇوڪريون روئنديون آهن؟“

”نہ، رکشا ٻنڌن تي ڀينر، پنهنجي ڀائرن کي رکڙي ٻڌنديون آهن. پر مونکي تہ ڪو ڀاءُ ڪونهي! اِن ڪري اَکين ۾ پاڻي ٿو اَچي. من بہ اُداس ٿئي پيو!“

”ديدي، تون مونکي ئي پنهنجو ڀاءُ سمجهہ.“

نرملا جي اُداسي پَر ڪري اُڏامي وئي ۽ سندس اکين ۾ عجيب خوشيءَ جي چمڪ اچي ويئي. نرملا

هڪدم، رحيم کي رڪڙي ٻڌي ڇڏي. ”اَڄ کان تون ئي منهنجو ڀاءُ آهين، توکي ئي منهنجي رکشا ڪرڻي پوندي.“

”ديدي، مان تہ اَڃا ننڍڙو آهيان.“ رحيم ڪلندي چيو، ”تون وڏي آهين. پاڻ توکي ئي منهنجي رکشا ڪرڻي پوندي.“

نرملا ۽ رحيم جي ٿهڪڙن سان ماحول ۾ پوترتا جي سڳنڌ پکڙجي ويئي.

هڪ ڏينهن رحيم پنهنجي هم ڪِلاسين سان گڏ، اِسڪول وڃڻ لاءِ پل پار ڪري رهيو هو جو، هڪ شيطان ڇوڪري کيس ڌڪو ڏنو ۽ رحيم نديءَ ۾ ڪري پيو. ٻين ڇوڪرن واڪا ڪرڻ شروع ڪيا. ”بچايو بچايو... رحيم کي بچايو. هو نديءَ ۾ ٻُڏي رهيو آهي. پر ڪنهن بہ کي نديءَ ۾ ٽپو ڏيڻ جي همٿ ڪونہ ٿي. اُن وقت نرملا، بہ پنهنجي ساهيڙين سان پُل تان لنگهي تہ ڪَنَ تي آواز پيس. هن ڏٺو تہ رحيم غوطا کائي رهيو هو. کيس ترڻ ڪونہ ٿي آيو. ڪنارو پري ڪونہ هو. نرملا هڪدم نديءَ ۾ ٽپو ڏنو ۽ گهڻي جفاڪشي ڪري رحيم کي ڪناري تائين گهلي آئي.

ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون اِسڪول ڪونہ ويا ۽ رحيم کي اسپتال کڻي ويا. نرملا ڊاڪٽر کي چيو - ”هي رحيم آهي. منهنجو ننڍڙو ڀاءُ. مان پريم نگر ۾ رهندي آهيان. رحيم جي بابا جو نالو مؤلانا محمد علي آهي. مان توهانکي اَئڊريس ٿي ڏيان - کيس اطلاع ڏيئي گهرائي وٺو!“

رحيم جي پيٽ ۾ پاڻي پرجي ويو هو. ڊاڪٽر سندس پيٽ مان پاڻي ٻاهر ڪڍيو. رحيم جو بابو مؤلانا محمد علي اِسپتال ۾ پهچي ويو. ايتري ۾ نرملا جو پتا سرواننڊ شاستري بہ اُتي اَچي پهتو. مؤلانا جي پُٽ رحيم کي نرملا بچايو هو. اِهو ٻڌي مؤلانا جي من مان مذهبي ڪٽرپڻو اُڏامي ويو ۽ نرملا کي ڀاڪر پائي شاباسي ڏنائينس. شاستري ۽ مؤلانا جي اکين ۾ آنسون تري آيا. هڪ ٻئي کي چيائون، ”انسانيت ئي سڀ کان وڏو ۽ سچو ڌرم آهي!“

نوان لفظ:

اُباڻڪي = اَڪيلي	غوطا کائڻ = ٻيبون هڻڻ	جفاڪشي = ڪشمڪش
اِطلاع ڏيڻ = ڄاڻ ڏيڻ		

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) ٻارڳن جي ڪهڙي ڇوٽي آهي؟
٢) سروانند شاستري ۽ مؤلانا هڪ ٻئي کان منهن ڦيري ڇو هلندا هئا؟
٣) رحيم ۽ نرملا جو پاڻ ۾ ڪهڙو ناتو هو؟

سوال ٢: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) باغ ۾ نرملا اُباڻڪي ٿي ڇو ويٺي هُئي؟
٢) رحيم نديءَ ۾ ڪيئن ڪري پيو؟
٣) نرملا رحيم کي ڪيئن بچايو؟
٤) مؤلانا محمد جو مذهبي ڪٽرپڻو ڪيئن اُڏامي ويو؟

سوال ٣: هيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

غوطا کائڻ، ٽِپي پوڻ، اِطلاع ڏيڻ، جفاڪشي ڪرڻ.

سوال۴: هيٺيان جُملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن؟

۱) ”اَڄ رڪشابنڌن جو ڏڻ آهي.“

۲) ”مان ته اَڃا ننڍڙو آهيان.“

۳) ”مان پريم نگر ۾ رهندي آهيان.“

۴) ”اِنسانيت ئي سڀ کان وڏو ۽ سچو ڌرم آهي.“

سوال۵: هيٺين لفظن جا ضد لکو.

اُبتڙ، دوستي، پنيان، اُداس، ڌرمي.

سوال٦: هيٺين لفظن جون صفتون لکو.

پوتر، اُباڻڪائي، مدد، عجب

پورڪ اَڀياس

۱) تڪر تي عملي ڪم

بزرگن جي چوٽي آهي .... ڪتريڪو لڪي نه سِگهندو آهي.

(i) ’مٽ مائٽ‘ هڪ مرڪب لفظ آهي. هيٺ ڏنل چوڪنڊي مان مناسب لفظ چونڊي مرڪب لفظ پورا ڪريو:-

پڇ، پار، واڙ، پاڙو، حواس

هوش	
ساز	
ڪوٽ	
آر	

(ii) ڏنل هدايت پڙهي جملا وري لکو

۱) بزرگن جي چوٽي آهي (ليڪ ڏنل لفظ بدران مناسب لفظ ڪم آڻيو.)

۲) پنهي جا گهر هڪ ٻئي جي سامهون هئا (جملي ۾ ’لڳو لڳ‘ لفظ ڪم آڻيو.)

۳) پاڙو اَبو اَمڙ تيندو آهي (جملو ’اِهو سچ آهي‘ سان شروع ڪريو.)

۴) متن مائٽن کان پاريسڙي وڌيڪ مددگار ثابت ٿيندا آهن.
(جملي کي عدد واحد (Singular) ۾ بدلايو.)

(iii) هڪ لفظ ۾ جواب ڏيو:

۱) نگر جو نالو

۲) پريم جو ساڳي ۽ معنيٰ وارو لفظ

۳) گهٽ جو ضد

٧. منهنجو وطن

پڙهو. ڳايو.

هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.
مصريءَ کان مٺيرو، ماکيءَ کان مٺيرو،
قربان تنهن وطن تان ڪريان پنهنجو تن بدن
هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.

پنهنجي وطن جي آءُ جي حالت ڪريان بيان،
سڏڪي پوي زمين هنجون هاري آسمان،
ڏکڙا وطن جا سارينديءَ، منهنجو چلي ٿو من،
هي منهنجو وطن، هي منهنجو وطن، منهنجو وطن.

منڙي وطن کان آءُ رکي ڪي به نه واريان
جيڪي هجيم ڏيئي وري ڪين پچاريان.
دل ۾ هميشه شال رهي، ديش جي لڳن.
هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.

جي چاه اٿم ڪا ته وطن شاد ڏسان مان،
آزاد ڏسان مان، وري آباد ڏسان مان،
متي اُنهيءَ ۾ آهه، ڏکايل جي دل مگن،
هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.

نوان لفظ:

هنجون هارڻ = زور سان روئڻ،	سڏڪي پوڻ = روئي پوڻ

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) دڪايل جي دل ڪهڙي ڳالهه ۾ مڳن آهي؟

٢) ”منهنجو وطن“ ۾ شاعر ڪهڙي دلي چاهنا ڏيکاري آهي؟

٣) دڪايل پنهنجي وطن لاءِ ڪهڙي قرباني تو ڏيڻ چاهي؟

سوال ٢: هيٺين سوالن جا تورِي ۾ جواب لکو.

١) منهنجو وطن ڪوتاڻ اجوڪي دور ۾ ڪهڙي اهميت رکي ٿي؟

٢) شاعر جو من چو تو ڇُلي؟

سوال ٣: خال ڀريو :-

١) دل ۾ هميشه شال رهي .... جي لڳن.

٢) .... پوي زمين، هنجون هاري آسمان

سوال ٤: هيٺ ڏنل بيت جي سٽن جي سمجهاڻي لکو:

منڙي وطن ڪان آءُ رکي .... منهنجو وطن، منهنجو وطن.

پورڪ اَڀياس

شعر بند تي عملي ڪم:

(١) پنهنجي وطن جي آءُ .... ديش جي لڳن.

(i) هيٺ ڏنل جملن سان لاڳاپو رکندڙ سٽون ڳولهي لکو:-

١) ڌرتي روئي پوي.

٢) وطن جون تڪليفون ڀڏايان.

(ii) بيت جي سٽن تي آڌار رکندڙ صحيح جملي لاءِ ✓ ۽ غلط جملي لاءِ ✗ لکو:

١) آسمان زار زار روئي تو. (   )

٢) ديش ۾ دکہ درد آهن. (   )

٣) ديش ڪافي ترقي ڪئي آهي. (   )

٤) هميشه مان ديش بابت ٿي سوچيان. (   )

(iii) خاڪو پورو ڪريو.

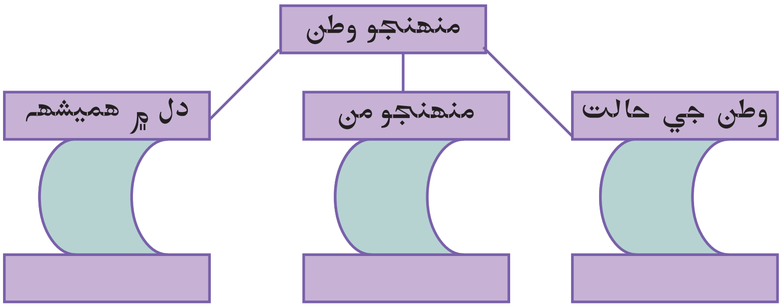

(٢) ڏنگين مان مناسب جواب ڳولهي خال ڀريو:-

(اُٽڪيهه، ست، ڀارت، مالها، ايڪتا، اَنيڪتا، گلن، ناز، لوڪشاهي)

منهنجو نالو .... آهي. منهنجي ديش جو نالو .... آهي. مونکي پنهنجي ديش تي .... آهي. جدا جدا ڌرم، جدا جدا جاتيون، هت هڪ .... ۾ .... وانگر پرويل آهن. دنيا جي وڏي ۾ وڏي .... اَسان جو ڀارت ديش آهي. ڪل .... راڄيه ۽ .... مرڪزي ايراضيون ڀارت جي .... ۾ .... درشائن ٿيون.

(٣) ڏنل مٿيون ٽڪر خال ڀري، سڄو وري لکي اُن تي ڇهه سوال ٺاهيو.

(۴) هيٺين سنڌي سورويرن بابت نيٽ ذريعي ڄاڻ حاصل ڪريو ۽ ڪلاس ۾ ٻڌايو.

برگيڊيئر شري رام هيرا

اَيڊمرل آر. ايڇ. ٽهلياڻي

شري پريم رامچنداڻي

(۵) هيٺين ڏڻن بابت چرچا ڪريو. ٻڌايو ۽ ڄاڻ لکو.

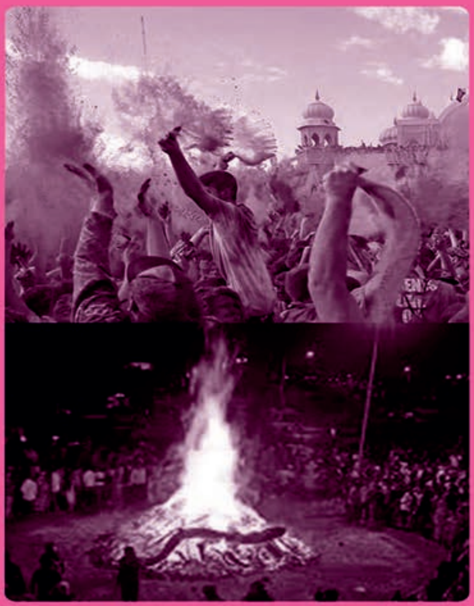

هولي

رکشا ٻنڌڻ

پونگل

گڻيش اُتسو

حرف جُملو

هيٺيان جُملا پڙهو.

١) اَسين مهابليشور ۾ لوناولا گُهمڻ وياسين.
٢) ڊاڪٽر دوا ڏني **پر** فائدو نہ ٿيو.
٣) منوج کي امتحان ۾ سُٺيوُن مارڪوُن نہ مليوُن **چو تہ** هُن اَڀياس گهٽ ڪيو.
٤) ستون رانديگر موهن **يا** سوهن ٿيندو.

مٿين جُملن ۾ ’۽‘، ’پر‘، ’چو تہ‘ ۽ ’يا‘ لفظ ٻن لفظن يا ٻن جُملن کي ڳنڍين ٿا. اَهڙن ڳنڍيندڙ لفظن کي ’حرف جملو‘ چئجي ٿو.

اُن جا ٻيا مثال آهن: **نہ تہ، ان ڪري، تنهن ڪري، ڇڻ**

هيٺين جملن مان حرف جُملو ڳولهيو:

١) مان ۽ مالها مندر ۾ وياسين.
٢) گوپال موٽي آيو پر راڌا اُتي رهجي ويئي.
٣) سرلا پاٺ پڙهندي يا گوبند گيت ڳائيندو.
٤) برسات تيز پوڻ لڳي. اِنڪري هوءَ دير سان پهتي.
٥) تون هل نہ تہ مان هلي ويندس.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

● برئڪيٽ ۾ ڏنل لفظ جي معنيٰ وارو لفظ ٺاهڻ لاءِ گول ۾ مناسب اَکر وجهي لفظ ٺاهيو.

خانا	لفظ
پ، __	(طاقت)
__، ڪ	(خاطري)
ن، __	(آسمان)
و، ق، __	(ٿاٽو)
__، و، د	(پاڻ)
س، آ، __	(سارا هہ)
و، هہ، __	(سنسا)
ح، يِ، __، ت	(عجب)
ت، ڪ، ل، ي، __	(مصيبت)
ف، آ، ئہ، د، __	(نفعو)

٨. هميشه سنو سوچجي

پڙهو. پڙهو ۽ سمجهو.

ڪنهن شهر ۾ هڪ سيٺ رهندو هو. سيٺ گهنشامداس هڪ وڏي فئڪٽريءَ جو مالڪ هو. فئڪٽريءَ ۾ سڀني ڪم ڪندڙن سان سيٺ جو سدا سنو وهنوار هوندو هو. فئڪٽريءَ جي مئنيجر همانشوءَ تي سيٺ جو اَٽوٽ ڀروسو هو. همانشو پنهنجو ڪم تمام ايمانداري ۽ اَورچائيءَ سان ڪندو هو. سيٺ جي غير - حاضريءَ ۾ هڪ هڪ ڳالهه جو نپٽارو پنهنجي جوابداري سمجهي پورو ڪندو هو. خاص ڳالهه اِها هئي ته هو ڪڏهن به موڪل نه وٺندو هو. اِنهن خوبين ڪري، هن سيٺ جي دل ۾ هڪ پڪتي جڳهه پاتي هئي.

هڪ دفعي قصو اِئين ٿيو، جو همانشو فئڪٽريءَ تي نه آيو. سيٺ ذرا پريشان ٿيو. همانشوءَ جي غير حاضري ڪجهه ڏينهن هلي. سيٺ جي من ۾ خيال آيو، ”شايد مان همانشوءَ جي پگهار نه وڌائي آهي، اِن ڪري هو غير حاضر رهي اَڻ سڌي نموني اِشارو ڏيئي رهيو آهي.“ جڏهن همانشو فئڪٽري تي حاضر رهيو ته سيٺ بنا ڪارڻ پڇندي کيس سڌي چيو، ”همانشو، هن مهني کان تنهنجي پگهار ۾ ڏهه سيڪڙو اظافو ٿيندو.“ همانشو موٽ ۾ فقط مشڪيو ۽ پنهنجي ڪم تي لڳي ويو. ائين وقت جي رفتار هلندي رهي. پر ڪجهه ڏينهن بعد همانشو وري ٿورا ڏينهن فئڪٽريءَ تي نه آيو. هاڻ ته سيٺ ڏمرجي ويو. من ۾ سوچيائين ته زوريءَ غيرحاضر رهي، همانشو پگهار وڌائڻ ٿو چاهي. جڏهن همانشو نوڪري تي واپس آيو ته سيٺ کيس گهرائي چيو، هن مهني کان

تنهنجي پگهار ڏهه سيڪڙو گهٽ ٿيندي.“ همانشو ڪنهن به قسم جو رد عمل نه ڏنو ۽ شانت من سان پنهنجي ڪم ۾ مشغول ٿي ويو. همانشوءَ جي اِن وهنوار سيٺ کي حيرت ۾ وجهي ڇڏيو. پگهار وڌڻ وقت به همانشو سانت هو ۽ پگهار گهٽجڻ وقت به هو شانت آهي. اِهي ويچار سيٺ کي ستائڻ لڳا. يڪدم همانشو کي سڏائي چيو، ”همانشو، ڪهڙي ڳالهه آهي، پگهار ۾ واڌ وقت به تون چُپ هئين، هاڻي پگهار ۾ ڪاٽ ڪانپوءِ به تون چپ آهين؛ اِئين ڇو؟“

همانشو مشڪندي وراڻيو ”سيٺ جي، در حقيقت پهريون دفعو جڏهن مان غير - حاضر هوس، اُن وقت مونکي ڌيءُ ڄائي هئي، جڏهن توهان منهنجي پگهار وڌائي ته مون سوچيو ته اِها واڌ منهنجي ڌيءُ ڪري آهي. ٻئي دفعي مان پنهنجي ماءُ جي ديهانت سبب غير حاضر هوس، اُن وقت توهان منهنجي پگهار گهٽائي ڇڏي. مونکي لڳو ته هاڻ منهنجي ماتا هن سنسار ۾ نه آهي، اِنڪري منهنجي پگهار گهٽجي آهي. همانشوءَ جو اِهو جواب ٻڌي سيٺ گد گد ٿي ڪيس چيو، ”واهه! مان تنهنجي اِن شفي ويچار ڌارا تي مُغتون آهيان. جنهن فئڪٽري ۾ تو جهڙا واڌو ويچار رکندڙ آهن، اُها فئڪٽري ڪڏهن به ٽوٽي ۾ نه ويندي.“ هاڻ ته مان تنهنجي پگهار ٻيڻي ڪري رهيو آهيان. تنهنجي ايمانداري، تنهنجي اُورچائي ۽ اِها سوچ تنهنجا رتن آهن.

نوان لفظ:

نپٽارو = نبيرو	حيرت ۾ وجهڻ = عجب ۾ وجهڻ	اِظافو = واڌ
گد گد ٿيڻ = خوش ٿيڻ	مُغتون = موهت	ٽوٽو = نقصان
ڌمر جي وڃڻ = ڪاوڙجڻ	پيروسو = وشواس	

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) هِمانشو پنهنجو ڪم ڪيئن ڪندو هو؟
٢) سيٺ پريشان ڇو ٿيو؟
٣) هِمانشوءَ جي ڪهڙي وهنوار سيٺ کي حيرت ۾ وجهي ڇڏيو؟
٤) واڌو ويچار هئڻ ڪري هِمانشوءَ کي ڪهڙو فائدو ٿيو؟

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) سيٺ جي دل ۾ هِمانشوءَ لاءِ هڪ پختي جڳهه ڇو هئي؟
٢) سيٺ ڇا سوچي همانشوءَ جي پگهار وڌائي؟
٣) هِمانشو پگهار وڌائڻ ۽ گهٽائڻ وقت چُپ رهڻ جو ڪهڙو ڪارڻ ٻڌايو؟
٤) اَسان کي هميشه واڌو ويچار رکڻ گهرجن. سمجهايو.

سوال ٣: هيٺيان جملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن؟

١) ”اِها واڌ، منهنجي ڌيءُ ڪري آهي.“
٢) ”هو غير حاضر رهي، اَڻ سڌي نموني اِشارو ڏيئي رهيو آهي.“
٣) ”واهه! مان تنهنجي اِن شفي ويچار ڌارا تي مغتون آهيان.“

سوال۴: هيٺين ساڳي معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو:-

الف	ب
١) خوبيون	نقصان
٢) مغتون	ڳُڻ
٣) ڀروسو	موهت
۴) ٽوٽي	وشواس

سوال۵: هيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

نپٽارو ڪرڻ، حيرت ۾ وجهڻ، گڏ ٿيڻ، اِظافو ٿيڻ، ڏمرجي وڃڻ

سوال٦: هيٺين لفظن جا ضد لکو.

حاضر، خوبيون، ايمانداري، شانت

پورڪ اَڀياس

(١) ٽڪر تي عملي ڪم:

همانشو مشڪندي وراڻيو -- ٽنهنجا رتن آهن.

(i) برئڪيٽ مان لفظ چونڊي جملن ۾ ليڪ ڏنل لفظ بدلائي جملا وري لکو:

(جواب ڏنو، نقصان، امڙ، دنيا)

١) پنهنجي ماءُ جي ديهانت سبب غيرحاضر هوس.

٢) ماتا هن سنسار ۾ نہ آهي.

٣) اُها فئڪٽري ڪڏهن بہ ٽوٽي ۾ نہ ويندي.

۴) همانشو مشڪندي وراڻيو.

(ii)

پهريون دفعو	غيرحاضريءَ جو سبب	ٻيو دفعو

(iii) ٽڪنڊو پورو ڪريو:-

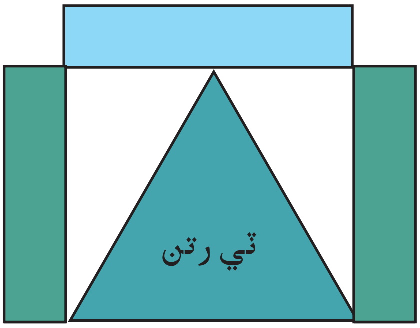

(٢) هيٺ ڏنل جملن لاءِ شفي ويچار ڏارا لاءِ ✓ ۽ نفي ويچار ڏارا لاءِ × اِستعمال ڪريو:-

جملو	شفي	نفي
١) راجيش چيو ”هي چا ڪامياب ٿيندو؟“ ٢) سنيتا چيو ”جيت منهنجي اوس ٿيندي.“ ٣) هريش چيو ”گاڏي تہ گسي ئي ويندي.“ ٤) ريشما چيو ”ڪوشش ڪرڻ وارا هارائيندا نہ آهن.“		

وياڪرڻ

حرف ندا

هيٺيان جملا پڙهو:

١) **مار!** اَڄ اَسان هڪ گول سان هارائجي وياسين.
٢) **اَها!** اَڄ اَسين بيحد خوش آهيون.
٣) **هاءِ هاءِ!** ويچاريءَ جو گهر سڙي ويو.
٤) **شل!** پرماتما توتي ديا ڪري.
٥) **واه!** اَڄ تو ڪهڙو نہ بهادريءَ جو ڪم ڪيو آهي.

مٿين لفظن ۾ ’مار‘، ’اَها‘، ’هاءِ هاءِ‘، ’شل‘ ۽ ’واه‘ لفظ جملي ۾ الڳ بيٺل آهن ۽ اِهي لفظ خوشي، افسوس، خواهش ۽ عجب ظاهر ڪرڻ ۾ ڪم ايندا آهن، اِنهن کي حرف ندا چئبو آهي. ندا معنيٰ سڏ يا دانهن.

هيٺين جملن مان حرف ندا ڳولهيو:

١) اَفسوس! هي چا ٿي ويو.
٢) اَڙي! هي چا پيو ڪرين.
٣) ڪمال آ! هي ڪهڙو سنگنن آهي.
٤) مارا! راجيش ڪري پيو.
٥) شاباش! تمام سني ڳالهہ ٻڌائي اَٿيئي.

LXC5RR

پاڙ ڪريان - پاڙ سکان

ڏسو. جاچيو. چرچا ڪريو. ٻڌايو.

١. پاڻي

٢. راڌا (زيتون وڪڻڻ واريءَ جي ڌيءُ)

هدايت:- ماستر شاگردن کان چترن بابت چرچا ڪرائي سوالُ پڇي پنهنجا ويچار / رايا ٻڌائڻ لاءِ چوي.
مثال ’پاڻيءَ جي حالت / بچت بابت.
(٢) راڌا بابت ويچار / توهين راڌا جي جڳهه تي هجو ته ... وغيره.

٩. پَنجڪڙا

پڙهو. سمجهو ۽ ڳايو.

لڳايون گَهر گهر ۾ اچ باغَ،
وڌايون ميون پاڇين ڪي،
گَهٽايون اَنَ جي گُهرجُن ڪي؛
مِٽايون محتاجيءَ جا داغ،
لڳايون گهر گَهر ۾ اَجُ باغ.

صفائيِ سيوا هِڪُ وردانُ؛
نہ ڏسِجنِ ڪِچرنِ جاڪِتِ ڍير،
بِيماريون پَويان ڪنديوُن پير؛
هوا، جَلُ شُڌِ، بَدَنُ ٻَلوانُ،
صفائيِ سيوا هڪ وَرِدانُ.

بَچايون ڌيءُ، پڙهايون ڌيءُ،
سنڀالي وننِدي گَهرُ سنسارُ؛
جڳت تي پوندو باغ بَهارُ؛
سپيئي چوندس ’جڳُ جڳُ جيءُ‘،
بچايون ڌيءُ، پڙهايون ڌيءُ.

بچايون اَجُ بِجلي ۽ پاڻي،
ضرورت سڀ کي جن جي آهہ،
جِيوُن سڀ هِڪِ ٻئي جي لاءِ،
هندايون وڏڙن جي واٽي،
بچايون اَج بِجلي ۽ پاڻي.

نوان لفظ:

مِتايون = دور ڪريون،	محتاجي = موتاجي،	وردان = ذات
پير ڪرڻ = پُنتي موٽڻ،	جڳت = سنسار،	باغ بهار ٿيڻ =خوش ٿيڻ،
جُڳ جُڳ جِيئڻ = سدا سلامت رهڻ.		

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١. ميوا پاڄيون وڌائڻ لاءِ ڇا ڪَرڻ گهرجي؟
٢. بيماريون پويان پير ڪڏهن ڪنديون؟
٣. بدن ٻلوان رکڻ لاءِ ڇا ضروري آهي؟
٤. جڳت باغ بهارُ ڪڏهن ٿي سگهندو؟

سوال٢: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١. شاعر باغ لڳائڻ لاءِ ڇو ٿو چوي؟
٢. صفائيءَ کي وردان ڪيئن ثابت ڪري سگهبو؟
٣. ڏيئرن کي بچائڻ ۽ پڙهائڻ ڇو ضروري آهي؟

سوال٣: بيت جي آڌار تي سِٽون پوريون ڪريو:

١. وڌايون .... گهُرجُن کي.
٢. هِوا جل .... هڪ وردانُ.
٣. سنڀالي ونندي .... باغ بَهارُ.

سوال٤: بيت جي آڌار تي خال ڀريو:

١. متايون .... جا داغ.
٢. .... پويان ڪنديون پيرَ
٣. بچايون ڌيءُ، پڙهايون ....

سوال٥: ڏنل لفظن جا هم آوازي لفظ ڳولهي لکو:

١. لڳايون، باغ، وردانُ، ڍير، سنسار.
٢. ’س‘ سان شروع ٿيندڙ ٿي لفظ ڳولهي لکو.

LXL1TE

پورڪ اَڀياس

(١) شعر - بند تي عملي ڪم:

صفائي سيوا هڪ وردان .... بچايون ڌيءُ، پڙهايون ڌيءُ.

(i) هيٺ ڏنل سٽن جو نثري روپ لکو :-

١) بيماريون پويان ڪنديون پير
٢) جڳت ٿي پوندو باغ بهار

(ii) ’’صفائي سيوا هڪ وردان‘‘ بابت پنهنجا ويچار لکو.

(iii) ’وردان‘ لفظ جا آکر ڪم آڻي نوان لفظ ٺاهيو

١) --------- (پُڇ سان لاڳاپو رکندڙ)

٢) --------- (دروازو)

٣) --------- (گهوٽ)

٤) --------- (مٿي تي موجود)

(iv) ’ٻچايون ڌيءُ، پڙهايون ڌيءُ‘.

جو آڌار وٺي هيٺ ڏنل جملن لاءِ برئڪيٽ ۾ صحيح / غلط لکو

١) ڌيءُ گهر سنسار سنڀاليندي آهي. (   )

٢) ڌيءَ هڪ بوجهه آهي. (   )

٣) ڌيءَ جمڻ تي، خوشيون ملهائڻ گهرجن. (   )

٤) ڌيءَ پڙهائڻ سان تعليم جو ڦهلاءُ ٿئي ٿو. (   )

(٢) ٻيٽي ٻچائو ٻيٽي پڙهائو‘ ڪاريڪرم هيٺ سرڪار پاران ڌيئرن لاءِ ڪهڙيون سهوليتون ميسر ڪيون ويون آهن. نيٽ ذريعي ڄاڻ حاصل ڪري لکو.

(٣) ’’وڻن مان فائدا‘‘ اِن وشيه تي مضمون لکو.

(٤) چٽر ڏسو. ڄاڃيو. چرچا ڪريو ۽ ٻڌايو ته صحيح آهن يا غلط:-

چٽر ۾ ڏنل چوڪنڊي ۾ ✓ يا ✗ لکو.

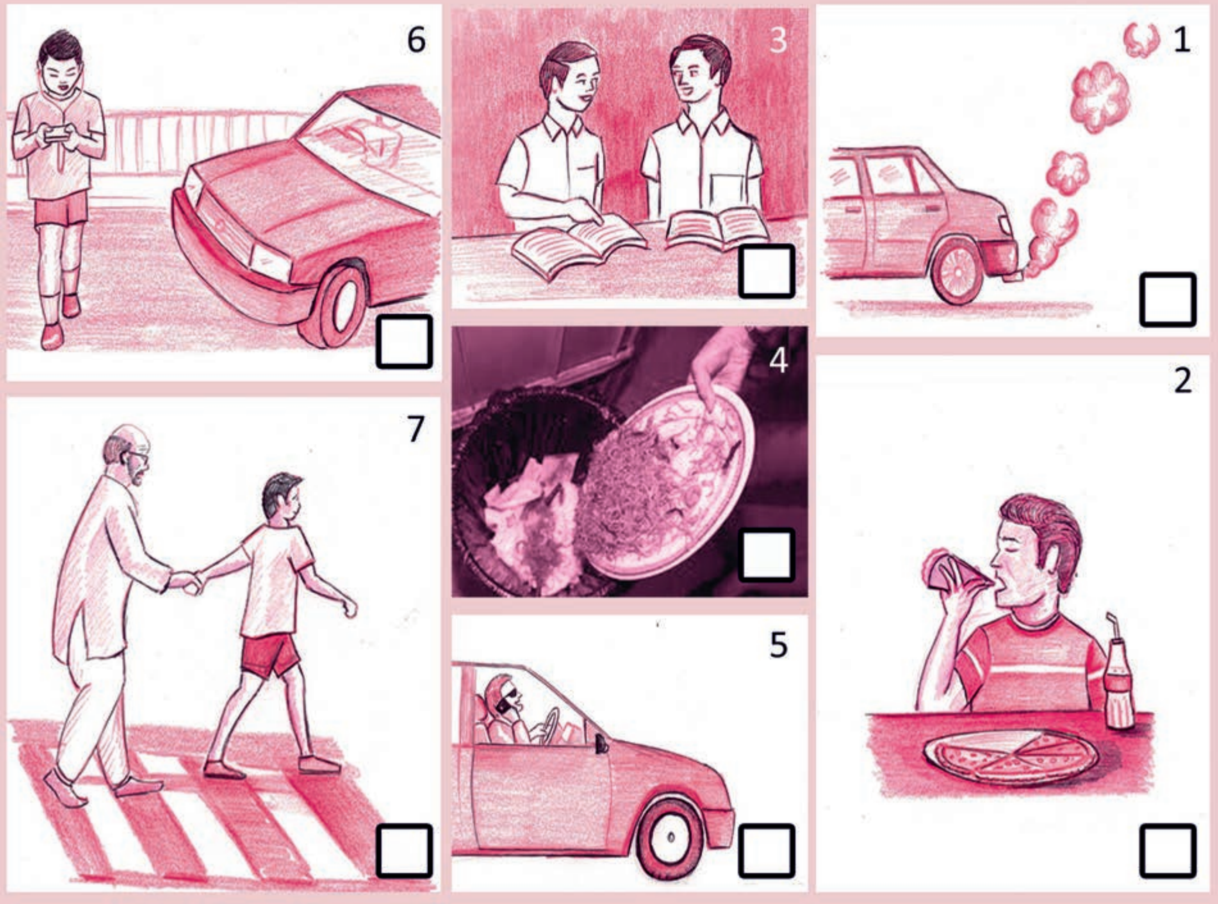

١٠. اَڪبر بيربل

ٻُڌو. پڙهو ۽ سمجهو.

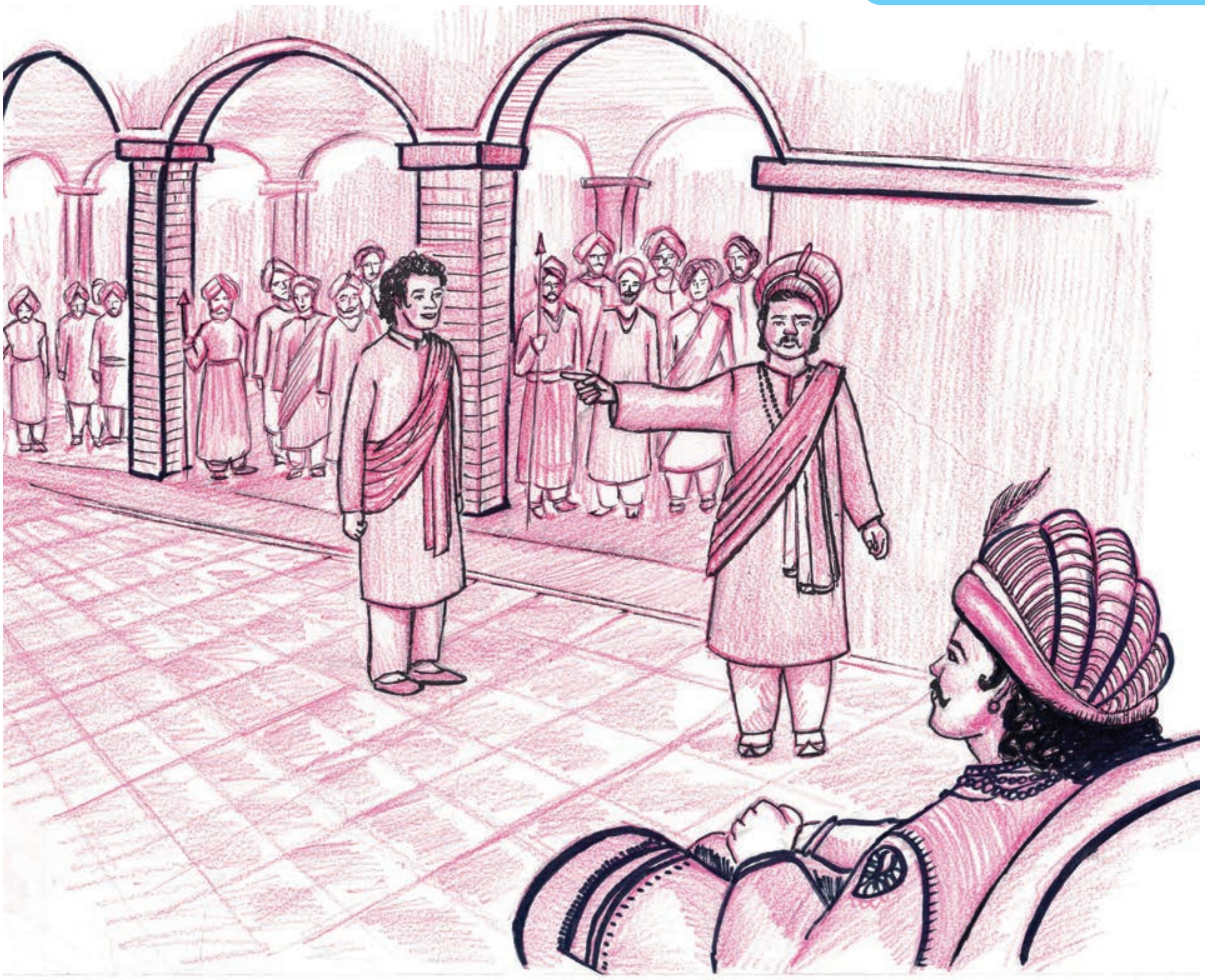

هڪ دفعي اَڪبر بادشاهہ جي دربار ۾ هڪ شخص آيو. اَڪبر بادشاهہ جي اڳيان هن هڪ شرط رکيو ”توهان جي دربار مان ڪير بہ منهنجي ماترياشا ڪي سڃاڻي، نہ تہ توهان قبول ڪيو تہ توهان جي دربار ۾ سڀ بيوقوف آهن.“

درٻارين هن کان الڳہ الڳہ ٻولين ۾ سوال ڪيا. هن هر ڪنهن جا هر ٻوليءَ ۾ جواب ڏنا. هوُ هر ڀاشا ۾ اَهڙي نموني ڳالهائي رهيو هو جڻ تہ اُهائي هن جي ماترياشا هجي.

آخر ۾ هن اَڪبر بادشاهہ کي چيو ”مان توهانکي پنهنجي ماترياشا سڃاڻڻ لاءِ هڪ هفتي جو وقت ڏيان ٿو، ٻڌايو منظور اَٿو؟“ اَڪبر بادشاهہ بيربل ڏانهن اِشارو ڪيو، جنهن ڪنڌ لوڏي ها ڪئي. اَڪبر بادشاهہ اُن شخص کي چيو، ”تنهنجو شرط منظور آهي.“

پرديسي شخص کي محلات ۾ هڪ ڪمري ۾ رهايو ويو. رات جي وقت جڏهن هو گهري ننڊ ۾ سمهيو پيو هو تہ بيربل هن جي ڪمري ۾ آيو ۽ هن هِڪُ ڪَکُ ڪڍي هن جي ڪن ۾ گهمايو. شخص پنهنجو پاسو ورائي ۽ ڪن کي مهٽي وري سمهي پيو. بيربل وري ٻيو دفعو ساڳئي حرڪت ڪري لڪي ويٺو.

”اَڙي! ڪير آهي مونکي ننڊ ۾ پريشان ڪري رهيو آهي؟“ اِئين چئي سمهي پيو.

پورن ستن ڏينهن ڪانپوءِ شخص دربار ۾ حاضر ٿيو. بيربل الڳ الڳ ٻولين ۾ هن سان ڳالهايو. آخر ۾ هن چيو ”جهان پناهه هن جي ماتريا ٻاشا سنڌي آهي.“ اِهو ٻڌي شخص حيران ٿي ويو.

اڄ پهريون دفعو ڪوئي هنجي ماترياشا سڃاڻي سگهيو آهي هن بيبرل جي ڏاڍي ساراهه ڪئي ۽ چيو ”ڏنيه آهي ڀارت ورش، جتي تو جهڙا عقلمند رهندا آهن.“

هن جي وڃڻ ڪانپوءِ اَڪبر بيربل کان پڇيو ”بيربل تو اَهڙو ڏکيو ڪم ڪيئن ڪيو؟“

بيربل چيو، ”جهان پناهه جنهن وقت اِنسان ڪروڙ ۾ هوندو آهي تنهن وقت هو پنهنجي ٻولي ڳالهائيندو آهي پوءِ بيربل اُن رات واري سڄي ڳالهه ڪري ٻڌائي سيني درٻارين بيربل جي ساراهه ڪئي ۽ اَڪبر بادشاهه پنهنجي ڳلي جو هار لاهي بيربل کي ڏنو ۽ هن جي عزت وڌائي.

نوان لفظ:

حيران ٿيڻ = عجب ۾ پئجي وڃڻ پريشان ڪرڻ = تنگ ڪرڻ حرڪت = ڪيچل، ڪروڙ، غصو

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) اڪبر بادشاهه جي دربار ۾ آيل شخص ڪهڙو شرط رکيو؟

٢) آيل شخص ماتر ڀاشا سڃاڻڻ لاءِ اَڪبر بادشاهه کي ڪهڙو وقت ڏنو؟

٣) بيربل پرديسيءَ جي ڪمري ۾ ڇو ويو؟

٤) پرديسيءَ جي ماتر ڀاشا ڪهڙي هئي؟

سوال ٢: هيٺين جا ٿوري ۾ جواب لکو.

١) بيربل پرديسيءَ جي ماتر ڀاشا ڪيئن سڃاڻي سگهيو؟

سوال ٣: هيٺان جملا ڪنهن ڪنهنکي چيا آهن.

١) ”اڙي! ڪير آهي؟ مونکي ننڊ ۾ پريشان ڪري رهيو آهي.“

٢) ”جهان پناهه، هن جي ماتر ڀاشا سنڌي آهي.“

سوال ٤: (الف) هيٺين جا ضد لکو:

آخر، حاضر، ساراهه، عقلمند

(ب) خال ڀريو:

١) بيربل وري ٻيو دفعو ساڳئي ----- ڪئي.

٢) پرديسيءَ شخص کي ------ ۾ هڪ ڪمري ۾ رهايو ويو.

٣) پورن ------ ڏينهن ڪانپوءِ پرديسي دربار ۾ حاضر ٿيو.

پورڪ اَڀياس

(١) ڏکر تي عملي ڪم.

پرديسي شخص کي محلات ۾ .... عقلمند رهندا آهن.“

(i) هيٺ ڏنل ’صفت‘ ۽ ’اِسم‘ ڪالمن ۾ مناسب لفظ لکو :-

صفت	گهري	پنهنجو	---
اِسم	--	--	دفعو

(ii) هيٺين جملن جو سلسلو ٺاهي لکو

١) پورن ستن ڏينهن کان پوءِ شخص دربار ۾ حاضر ٿيو.

٢) شخص کي محلات ۾، هڪ ڪمري ۾ رهايو ويو.

٣) اِهو ٻڌي شخص حيران ٿي ويو.

٤) جهان پناهه، هن جي ماترياشا سنڌي آهي.

LXUHV2

(iii) هيٺين لفظن مان جملا ٺاهي لکو:-

١) محلات، رات، ماتر ڀاشا، حيران، ساراهه

(iv) هيٺين جا عدد جمع لکو:-

(١) ڪمرو، ڪَنُ، ٻولي، رات، وزيرُ.

(٢) اَڪبر - بيربل وانگر ’وتايو فقير‘ جا ٽوٽڪا هٿ ڪريو ۽ توهان کي وڻندڙ ٽوٽڪو ڪلاس ۾ اَچي ٻڌايو.

(٣) پنهنجي ماتر ڀاشا تي ١٥ کان ٢٠ جملا لکو.

(٤) تينالي راما جا قصا به مشهور آهن. اِنٽرنيٽ ذريعي يا لئبرريءَ ۾ وڃي پڙهي ڪوبه هڪ قصو پنهنجن لفظن ۾ لکو.

(٥) ”ڀارت ديش مهان“ اِن وشيه تي مضمون لکو.

(٦) هيٺين مهان نارين جي نيٽ ذريعي ڄاڻ حاصل ڪري لکو.

مئري ڪام — ڪلپنا چاولا — مئڊم ڪيوري — سُچيتا ڪرپالاڻي

١١. زندگي

پڙهو. سمجهو ۽ ڳايو.

نئون روز ڪپڙو مَٽي زندگي،
چڙهي ساهه هِڪ، ٻيو ڪٽي زندگيِ.

هلي گڏ سيِن سان، مگر جيئن وڻي،
اَسانکي اُتي ئيِ چڙهي زندگيِ.

مٽيءَ جيِ گُڏي جيئن هٿن مان ڪرِي،
تڏهن پيِ سيِن کي وڻي زندگيِ.

گهڻي سوچ سان سڀ هلائن مگر،
ننڍي ٻار جيئن ٿيِ نڳي زندگيِ.

خوشي غم جا ڪجهه پل لِڪايا سيِن،
نصيبن جو ليکو وٺي زندگيِ.

سَيِنِ کي آ هلڻو هتان اڄُ سُڀان،
پَئيِ طوطي وانگر رٽي زندگيِ.

نوان لفظ:

مٽڻ = بدلائڻ	سوچَ = سَمُجهه	نصيب = ڀاڳُ
ليکو وٺڻ = حِسابُ وَٺڻُ	رٽڻ = وري وري چوڻ	

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) زندگي روز ڇا ٿي بدلائي؟
٢) اَسان کي زندگي ڪٿي ٿي چڙهي؟
٣) مِٽيءَ جي گُڏي جي ڪنهن سان ڀيٽ ڪيل آهي؟
٤) زندگي ڪهڙو ليکو وٺي ٿي؟

سوال٢: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

١) طوطي وانگر زندگي ڇا رٿي پئي؟

٢) زندگيءَ جي پيٽ ڀار سان ڪيئن کيل آهي؟

٣) زندگيءَ بابت شاعرا جا ويچار پنهنجن لفظن ۾ لکو.

سوال٣: خال ڀريو:-

١) نئون روز ----- مٺي زندگي.

٢) ---- اُتي ئي ڇڏي زندگي.

٣) گهٽي سوچ سان سڀ ------ مگر.

٤) خوشي غم جا ڪُجهه پَل لکايا -------

سوال٤: بيت جي آڌار تي سِٽون پوريون ڪريو.

١) نئون روز ---------- ڪٽي زندگي.

٢) هلي ڳڏ ---------- ڇڏي زندگي.

٣) سَپِن کي ------------ رکٽي زندگي.

سوال٥: هم آوازي لفظ ڳولهي لکو:-

پورڪ اَڀياس

(١) شعر - بند تي عملي ڪم

هلي ڳڏ سپني سان -- وٺي رندگي

(i) هيٺ ڏنل سٽن جو نثري روپ لکو.

١) اَسان کي اُتي ئي ڇڏي زندگي.

٢) نديي پار جڻن تي نڀي زندگي.

(ii) هيٺيان چوڪنڊا ڀريو:

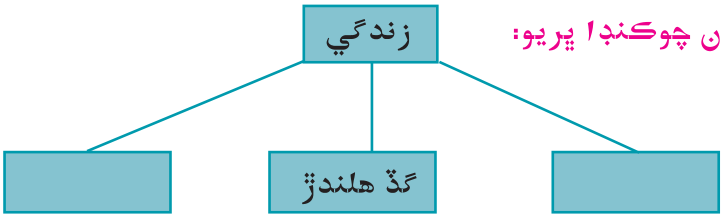

(٢) توهان کي هن ڪويتا جون ڪهڙيون سٽون وڻيون؟ ڇو؟ لکو.

(٣) ڀن دوستن يا ساهيڙين جي وچھ پسگردائيءَ ۾ وڻ پوکڻ بابت گفتگو لکو.

(٥) ’زندگي‘ بابت ٿورن جملن ۾ پنهنجا رايا لکو.

١٢. سچائيءَ جو انعام

ٻڌو. پڙهو ۽ سمجهو.

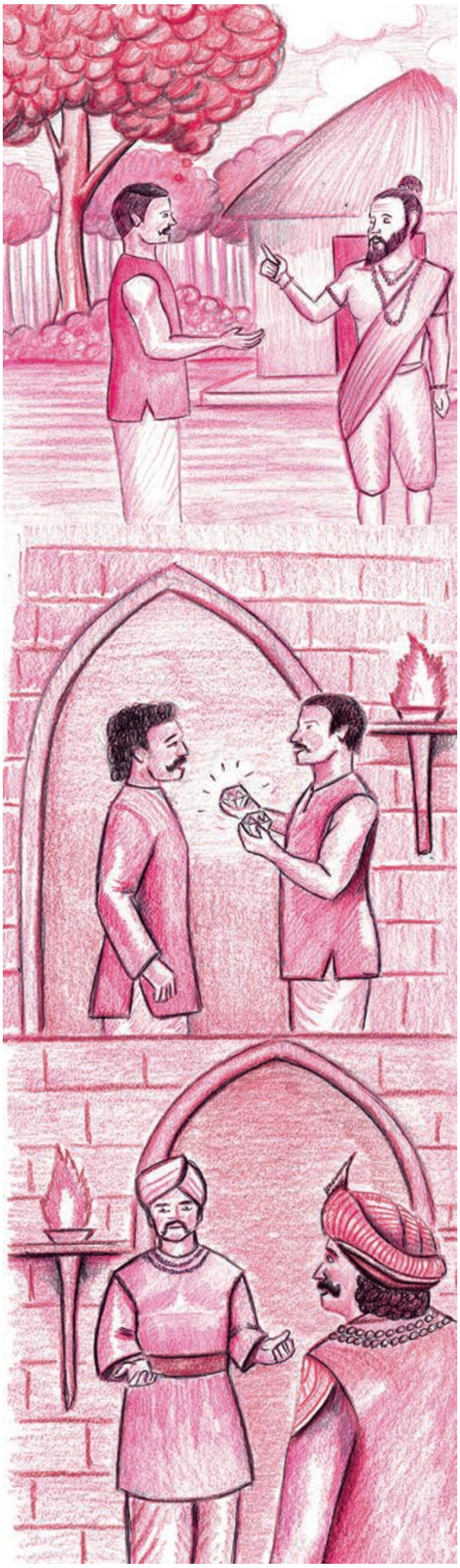

هڪ نامي چور هڪ ڏينهن ڪنهن درويش وٽ ويو ۽ هٿ جوڙي چوڻ لڳو، ”سائين! مان گنهگار آهيان. اوهين مونکي دعا ڪريو ته خدا منهنجو ڏوهه بخشي.“ درويش چيس، ”اي نادان، جيسين تون پنهنجون برايون نه ڇڏيندين، تيسين ڇوٽڪاري جي اُميد رکڻ اجائي اٿيئي. بس اڄ کان ئي پنهنجي خراب ڪمن کان توبهه ڪر ۽ سنئين رستي تي اچ ته ڌڻي توتي مهربان ٿئي.“

چور جواب ڏنس، ”سائين چوري ڇڏڻ مونکان ڪين پڄندي، اِها عادت هاڻي پڪي ٿي چڪي آهي. باقي ٻيو ڪم چئو ته ڪريان.“

درويش چيس، ”ڀلا ايترو ڪر ته آئينده ڪوڙ ڪڏهن به نه ڳالهاءِ.“ چور اِها ڳالهه قبول ڪئي ۽ ڪوڙ کان توبهه ڪيائين.

ٻئي ڏينهن چور اِرادو ڪيو ته اڄ اڌ رات جو شاهي محل جي چوري ڪجي. جڏهن ٻه پهر رات جا گذريا، تڏهن چور ٺهي سنڀري نڪتو. اتفاق سان بادشاهه به ڇمڙا پوش ڪري شهر جي سُڌِ لهڻ نڪتو هو. چور کي ڏسي چيائينس، ”مِيان، ڪيڏانهن ٿو وڃين؟“

چور جنهن سدائين سچ ڳالهائڻ جو اقرار ڪيو هو، جهٽ پٽ جواب ڏنو ”شاهي محل ۾ چوري ڪرڻ ٿو وڃان.“

بدليل ويس ۾ بادشاهه چيس، ”مان به چور آهيان. مونکي به پاڻ سان وٺي هل.“ چور قبول ڪيو ۽ ٻئي گڏجي هليا.

جنهن وقت بادشاهه ۽ چور شاهي محل جي دروازي وٽ پهتا، تنهن وقت بادشاهه چيس، ”مِيان، تون اندر وڃ، مان ٻاهر ٿو بيهي نگهباني ڪريان ته ڪو سنتري ته ڪونه ٿو اچي.“ چور اِها رٿ پسند ڪئي ۽ پاڻ هڪ دروازي جو ڪڙو ڀڃي اندر گهڙيو. هڪ ڪمري ۾ وڃي ڏسي ته هڪ ميز تي هيرا رکيا آهن. دل ۾ خيال ڪيائين ته هيرا آهن ٽي ۽ اسين ڀائيوار ٻه. ايمانداري انهيءَ ۾ آهي ته ٻنهي جا حصا هڪ جيترا هجن. اِنهيءَ ڪري اسين هڪ هڪ ورهائي ٻه هيرا ته ڪڍنداسين، باقي ٽيون ڪيئن ورهائينداسين، اِنڪري بهتر آهي ته ٽيون اِتيئي پيو رهي ۽ ٻه هيرا ڪڍان. اِهو فيصلو ڪري ٻه هيرا کيسي ۾ وجهي ٻاهر آيو ۽ هڪ هيرو پنهنجي ساٿيءَ کي ڏنائين ۽ ٻيو پاڻ رکيائين. بادشاهه کي ته محل جو سڀ حال معلوم هو. پڇيائينس، ”مِيان، فقط ٻه هيرا هٿ آيئه؟“

چور جواب ڏنو، ”هيرا هئا ٽي، پر خيال ڪيم ته ٽيون ورهائبو

ڪيئن؟ سو ميز تي ئي ڇڏي آيس.``

بادشاهہ کي شڪ پيو ۽ پاڻ اندر وڃي ڏٺائين تہ برابر ڇهہ هيرا ميز تي رکيل هئا. هُو چور جي ايمانداريءَ تي خوش ٿيو ۽ دل ئي دل ۾ سندس تعريف ڪرڻ لڳو.

رستي ۾ بادشاهہ چور کان موڪلائي موٽيو ۽ سڌو پنهنجي محلات ڏانهن وريو. وزير کي سڏي، پڳل دروازو ڏيکاري چيائين، ”منهنجا وفادار وزير! ڏس اڄ ڪنهن چور دروازو ڀڳو آهي ۽ اندران ڪجهہ نہ ڪجهہ چوري ڪري ويو آهي. تون اندر وڃين ڏس تہ ڪو نقصان تہ ڪونہ ٿيو آهي.`` وزير اندر ويو ۽ هڪ هيرو ميز تي رکيل ڏسي، اندرئين کيسي ۾ وجهي، ٻاهر آيو ۽ منهن فلهڙو ڪري بادشاهہ کي چيائين، ”حضور! ميز واري تي هيرا چور کڻي ويو.`` اِهو ٻڌي بادشاهہ کي ڏاڍو ڏک ٿيو. هيري وڃڻ جو ڏک ڪونہ ٿيس، پر ارمان اِهو ٿيس تہ سندس وزير کان تہ چور وڌيڪ ايماندار آهي. وڌيڪ کي ڪين چيائين. وزير کي موڪل ڏنائين. پر صبح ٿيندي ئي وزير کي موقوف ڪري چور کي گهرائي کيس وزير مقرر ڪيائين. چور پڻ چوري ڪرڻ کان بہ ڇٽو ۽ چورن جي بہ پاڙ پٽي ڪڍيائين.

نوان لفظ:

دعا = آسيس	بخشي = معاف ڪري	سنئون = سڌو
تعريف = ساراهہ	سنتري = دربان	معلوم = ڄاڻ، خبر
منهن فلهڙو ڪرڻ = مايوس ٿيڻ	چمڙا پوش = ويس بدلائي	وفادار = ايماندار

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) چور هٿ جوڙي درويش کي ڇا چيو؟
٢) چور کي رات جو ڪير گڏيو؟
٣) ميز تي ڪيترا هيرا رکيا هئا؟
٤) چور بہ هيرا ڇو کنيا؟

سوال ٢: هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو:-

١) راجا پڳل دروازو ڏسي پنهنجي وزير کي ڇا چيو؟
٢) راجا کي ڏک ڇو ٿيو؟

سوال ٣: هيٺيان جملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن؟

١) ”سائين! مان گنهگار آهيان.``
٢) ”شاهي محل ۾ چوري ڪرڻ ٿو وڃان.``
٣) ”مونکي بہ پاڻ سان وٺي هل.``
٤) ”حضور! ميز واري تي هيرا چور کڻي ويو.``

سوال ٤: هيٺين جا ضد لکو:

(الف) ڏينهن، بادشاهہ، شهر، ايماندار، نقصان، اِقرار

(ب) هيٺين جون صفتون ٺاهيو:

عادت، رات، شڪ، ڏُک

(ث) هيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ لکي جملي ۾ ڪم آڻيو.

اُميد رکڻ، قبول ڪرڻ، سُڌ لهڻ

(ٿ) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو.

لاءِ، بادشاهه، وڃان ٿو، وفادار، اسين

پورڪ اَڀياس

(١) تڪرار تي عملي ڪم:

جنهن وقت بادشاهه ۽ چور ------------------------------ سندس تعريف ڪرڻ لڳو.

(i) جملن جي برئيڪيٽ ۾ صحيح بيان لاءِ ✓ ۽ غلط بيان لاءِ ✗ لکو.

١) محل جي دروازي تي منتري بيٺو هو. ( )

٢) چور ٽن هيرن مان ٻه هيرا کنيا. ( )

٣) بادشاهه کي محل جو سڀ حال معلوم هو. ( )

٤) بادشاهه کي چور جي ايمانداري وڻي. ( )

(ii) برئيڪيٽ ۾ ڏنل هدايت سمجهي جملا وري لکو:

١) ٻه هيرا ڪيسي ۾ وجهي ٻاهر آيو (ليڪ ڏنل لفظ بدران 'هڪ' ڪم آڻيو).

٢) چور اِها رٿ پسند ڪئي. (زمان مستقبل ۾ لکو).

٣) بادشاهه کي شڪ پيو. (زمان حال ۾ بدلايو).

٤) دل ئي دل ۾ سندس تعريف ڪرڻ لڳو.

(ليڪ ڏنل لفظ بدران ٻيو مناسب لفظ ڪم آڻيو).

LYDNYC

(iii) گول ۾ مليل لفظن کي ساهوارن ۽ بي جان ۾ ورهايو:-

ساهوارا	بي جان

دروازو

بادشاهه

هيرا، ميز

پائيوان، چور

ساٿي، ڪڙو

١٣. گُل ڪلايون اڱڻ ۾

پڙهو. سمجهو ۽ ڳايو.

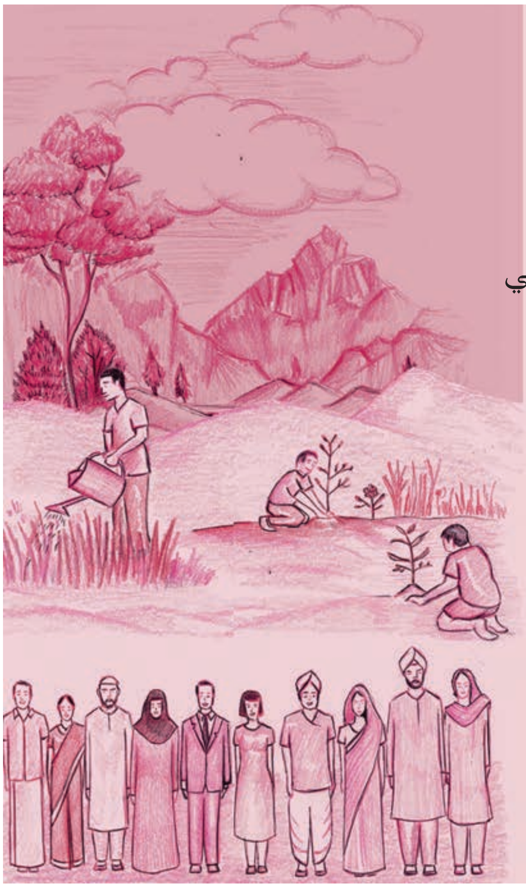

اڄ نہ ملي ڪري، هڪ باغ بڻايون اَڱڻ ۾،
ٻوٽو ٻوٽو پنهنجي هٿن سان، پاڻ لڳايون اَڱڻ ۾.

سوچيندي سوچيندي سال لڳي ويا، هرڪوئي هڪ ٻئي ڏي تڪي
چو نہ اڄ پنهنجي سوچ ملائي، جوت جڳايون اڱڻ ۾.

وقت ملڻ جو آيو آهي، ملي ڪري اُن ڳالهہ کي سمجهون،
تو ۾ مون ۾ هڪ ئي رب آ، چو نہ ويڇو وڃايون اڱڻ ۾.

هل تہ هلون گڏجي ڳولهيون ڪي، منظر رات سهانيءَ جا،
چو نہ سفر کي سهڻو بڻائي، جُهول جُهلايون اڱڻ ۾.

چو ”نردوش“ ٿو ذڪر ڪرين، آنڌي ۽ انڌياري جو،
چو نہ اَڄ پنهنجو ٻوٽو ٻاري، گُل ڪلايون اڱڻ ۾.

نوان لفظ:

تڪڻ = ڏسڻ   وِيڇو = دوُري، فاصلو   منظر = نظارا   ٻوٽو ٻارڻ = سنو ڪم ڪرڻ.

اَڀياس

سوال ١: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو.

١) اڱڻ ۾ جوت ڪڏهن جڳندي؟
٢) ڪوي گڏجي ڇا ڳولهڻ لاءِ چوي ٿو؟
٣) ڪنهن جو ذڪر ڪوي نٿو ڪرڻ چاهي؟

سوال ٢: هيٺين سٽن جي معنيٰ لکو:-

١) وقت ملڻ جو آيو آهي، ملي ڪري ان ڳالهہ کي سمجهوُن،
تون ۾ موُن ۾ هڪ ئي رب آ، چو نہ ويڇو وڃايوُن اڱڻ ۾.
٢) چو ’نردوش‘ ٿو ذڪر ڪرين، آنڌي ۽ انڌيا ري جو،
چو نہ اڄ پنهنجو ٻوٽو ٻاري، گل ڪلايوُن اڱڻ ۾.

سوال ٣: بيت جي سٽن جا جوڙا ملايو.

١) سوچيندي سوچيندي سال لڳي ويا	جھول جُھلايون اڱڻ ۾،
٢) ڇو نہ اَڄ پنھنجي سوچ ملائي	ھر ڪوئي ھڪ ٻئي ڏي تڪي
٣) ھل تو ھلوُن گڏجي ڳولھيون ڪي،	جوت جڳايون اڱڻ ۾
٤) ڇو نہ سفر کي سھڻو بڻائي	منظر رات سُھاڻيءَ جا

پورڪ اَڀياس

شعر - بند تي مشغوليون

سوچيندي سوچيندي .... جھوُل جُھلايون اَڱڻ ۾

(i) ھيٺ جملن سان لاڳاپو رکندڙ سٽون لکو:-

١) سيني ۾ ھڪ ئي ايشور آھي.

٢) ياترا وڻندڙ بڻايو.

٣) اَچو تہ ڀيد ڀاءُ مٽايون.

٤) سوچ ويچار ۾ چڱو عرصو گذري ويو.

(ii) ليڪ ڏنل لفظ بدران برئڪيٽ مان مناسب جواب چونڊي جملو وري لکو:-

١) ھرڪو ئي ھڪ ٻي ڏي تڪي (نھاري، سڏي، ڏئي)

٢) منظر رات سھاڻي جا (چتر، نظارا، تارا)

٣) جوت جڳايون اڱڻ ۾ (پڌر، ڪمرو، ڇت)

٤) وقت ملڻ جو آيو آھي (سَمو، ڏينھن، سال)

(iii) مثال موجب گول ڀريو:-

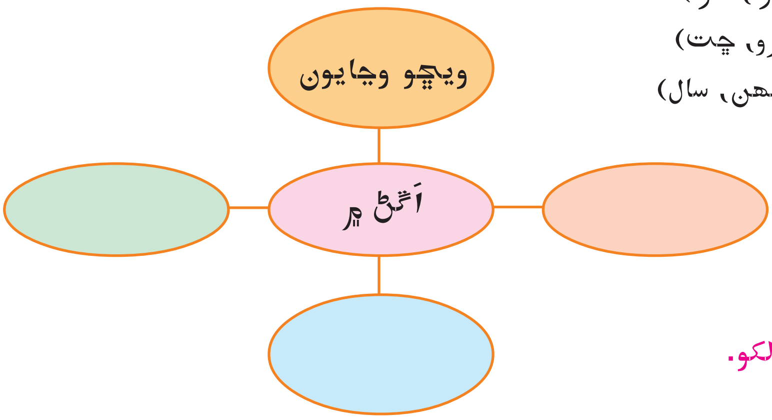

(iv) 'ڏياري' وشيہ تي مضمون لکو.

(٢) 'سوچيندي سوچيندي سال لڳي ويا.' اِن سٽ ۾ 'سوچيندي' لفظ ٻہ دفعا ڪم آيل آھي. اَھڙي طرح برئڪيٽ مان مناسب جواب ڳولھي خال ڀريو.

(زار زار، آھستي آھستي، ھلندي ھلندي، پڇندي پڇندي)

١) -------- ھلندي بہ آخر ڪُمي اَورچائيءَ سان شرط کٽي.

٢) آخر ------ راڙا کي صحيح ائڊريس ملي ئي ويئي.

٣) رانديڪو ٽٽڻ ڪري ٻار --------- روئڻ لڳو.

٤) بنا ڏيان ڪري راجيش ------- ڏڪو کاڌو.

LYHJZZ

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي و
اَڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي.

सिंधी (अरे.) सिंधुभारती इयत्ता ८ वी

₹ 30.00